№ 204 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 204

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղի 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Հոկտեմբերի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 3 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговаго Дома .. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՄԱՐԿՈՍ ԵՍԱՅԵԱՆ ԴՕԼՈՒԽԱՆԵԱՆԸ խորին վշտով յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին իր անդրանիկ որդու՝

ՅՈՎՍԷՓ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԵԱՆ
ՄԵԼԻՔ-ԲԷԳԼԱՐԵԱՆԻ

մահը: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, սեպտեմբերի 20-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Օլգինսկայա փող., № 14) դէպի Ջրկինեանց եկեղեցին (Գրիբօէդովսկայա փող. վրա): Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 914. 1—1

ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
ПАПИРОСЫ „ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ"
ЦѢНА 25 шт. 15 к. 10 ш. 6 к. 100 ш. 60 к.
662. 100—40

ПАПИРОСЫ ЛЕВЪ 20 шт. 5 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
տռ.

ПАПИРОСЫ ЭКСТРА 15 шт. 6 коп.
ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА
(Ն. Հ. Կ.)

Լոյս տեսաւ

„ԸՆԿԵՐ" № 32.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հանրամատչելի բարեգործութիւն: Մարդու սիրտը 3: ԿԵԱՆՔ.—Կեղծիքի գլուխ գործոցը: Զաքաթալայի ցաւակիցներին: Զարթնող Շամախին: Ի՞նչ են անում Նոր-Նախիջևանում: Ամուսնական կապը: Մոռացված վայրեր: ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ.—Անգրագէտ գիւղացին: Նոր ուղղագրութիւն: Դաստիարակութիւն 3: ՏԱՃԱՐ.—Թատրոնական փրկիչը: Աչքալոյս Անդրկասպեան հայերին: ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ.—Տեղական արդիւնաբերութիւնը և արտասահմանեան կապիտալը:

ԸՆԿԵՐԻ բաժանորդագինն է տարեկան 3 րուբլի, հատը 5 կոպէկ:

Խմբագրատունը՝ Աբասաբադսկայա, 10.

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «Инкеръ», կամ Tiflis, Rédaction du journal «Inker».

Ամիսը—25 կոպէկ:

Երկրորդ կիսամեակի բաժանորդագինն է 1 ր. 50 կ., № 26-ից:

տռ. 908. 1—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ

Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին: Պլոմբ, արհեստական ատամներ իւրաքանչիւրը 1 րուբլի, և այլն:
Աշակերտներին և ծառայողներին 50% զեղչ:
Ընդունելութիւնը առ. ժամը 9—2-ը և 4—7-ը երեկ.
Միքայէլեան փող. № 6, մուտքը պերէուլկայից:
(Ն.Հ.Կ.) տռ. 876. 50—5

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց

հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տելեֆոն 615.

Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը
(Ն.Հ.Կ.) տռ. 819. 100—11

ԲԺԻՇԿ

Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ

Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւնը ամեն օր (ցերեկվայ ժամը 12—1. (երեկոյեան ժամը 5—7.

Հասցէն՝ Կօչուբէեվսկայա փող. № 22. Ելիզավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան անկիւնը:
(Ն. Հ. Կ.) տռ. 243. 100—70

ՕՏԱՐՈՏԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Օրվայ նորութիւնը՝ Թիւրք-իտալական պատերազմն է:

Օտարոտի է այդ պատերազմը:

Նա հանդէս եկաւ բոլորովին անսպասելի կերպով: Նա զարմացրել է իտալացիներին, շուարեցրել է Թիւրքերին, Թիւրիմացութեան մէջ է գցել բոլոր եւրօպացիներին:

Պատերազմող կողմերից մէկը՝ Թիւրքիան՝ չէ ընդունում այդ պատերազմը և չէ կամենում պատերազմել: Իսկ Իտալիան կազմ ու պատրաստ, զինված ծովային բոլոր ույժերով, իբրև պատերազմող կողմ, շրջում է Միջերկրականի ջրերի վրա:

Իտալիայի ներկայ քայլը, յանկարծակի պահանջներ դնելը և պատերազմի դիմելը մի որոշ աստիճան յիշեցնում է վերջին տարիների ընթացքում տեղի ունեցած դէպքերը, որոնք աւելի ծպտեալ, աւելի զգուշաւոր բնաւորութիւն ունէին, բայց որոնց ներքին էութիւնը բաւական մօտ է իտալական արկածախնդրութեան:

Արդարև՝ երեքպետեան դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը թոյլ տուեց վերջին տարիները մի քանի եղելութիւններ, որոնք յանկարծակիի բերին Եւրօպային.

Մի քանի տարի առաջ Գերմանիան յանկարծօրէն սուր կերպարանք տուեց մարօկկեան խնդրին, որը սակայն պետութիւնների ազդեցութեան շնորհիւ հրդեհի առիթ չը դարձաւ և վերջացաւ Ալժեզիրասի համաձայնութեամբ:

Նոյնպէս անսպասելի կերպով հրապարակ եկաւ Բօսնիայի և Հերցեգովինայի գրաւման խնդիրը, որը հազիւ հազ մեծ եւրօպական ընդհարման առիթ չը դարձաւ:

Այդ տեսակ բնաւորութիւն ունի և Թիւրք-պարսկական սահմանագլխի վրա ծագած աշխարհագրական վէճը, որը պահվում է իբրև մի մխացող կրակ ապագայ հրդեհներ առաջացնելու համար:

Գերմանիայի այս տարվայ նորից արթնացրած մարօկկեան խնդիրը մի աւելորդ անգամ գալիս էր ապացուցելու, որ երեքպետեան դաշնակցութիւնը ամեն կերպ աշխատում է շահագործել քաղաքական դէպքերը իր օգտին և ստեղծել դժուարութիւններ, որտեղ նրանք կարող էին և գոյութիւն չունենալ:

Իտալական կառավարութեան ներկայ քայլը յիշեցնում է մեր ակնարկած դէպքերը և առիթ է տալիս մտածելու, թէ արդեօք ներկայ պատերազմական գործողութիւնները նախատեսված չէին նաև այն դէպքի համար, եթէ մարօկկեան խնդրի առիթով ծագէին աւելի սուր ընդհարումներ:

Որ Իտալիան վաղուց աչք ունի Տրիպօլիսի վրա և համարում է վերջինս իր ազդեցութեան շրջանում, դա պարզ է ամենքի համար: Որ Թիւրքիան միշտ սիրել է և սիրում է ձըգձգել ամեն մի խոստման կատարում, որ նա բարեփոխութիւնների և բարեկարգութիւնների անունով շարունակում է տանել հին ուղիով գործերը, այդ ևս պարզ է ըստ ամենայնի:

Իտալիայի և Թիւրքիայի միջև կան հաշիւներ, որոնք պէտք է մաքրվեն: Նրանք տարիներ շարունակ եղել են բանակցութիւնների առիթներ: Բայց անշուշտ իւրաքանչիւր հասարակութիւն կը ցանկանար, որ նա ապահով լինէր վտանգաւոր անակնկալներից, որոնք յանկարծակի կարող են բռնկեցնել չափազանց մեծ հրդեհ և առիթ դառնալ սարսափելի աղէտների:

Հռոմը, որ այս տարի խաղաղութեան կօնգրէս էր հրաւիրել իր պարիսպների մէջ, ամենևին տեղիք չէր տալիս ենթադրելու, որ նա պէտք է յայտարարէ անսպասելի մի պատերազմ:

Ս. Քալանթար

ԹԻՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

17 սեպտեմբերի

Կ. Պօլիս.—Երեկոյեան ժամը 10-ին Իտալիան պատերազմ յայտարարեց Թիւրքիային: Ժամը 10½-ին իտալացիները զօրք իջեցրին Տրիպօլիսում և Բէնգազիում:

Հակկը-փաշայի կաբինէտը հրաժարական տուեց: Մեծ վէզիր նշանակվեց սենատի նախագահ Սայիդ-փաշան, արտաքին գործերի մինիստր՝ նախկին մեծ վէզիր Քեամիլ-փաշան, զինւորական մինիստր մնաց Մահմուդ-Շեվքէթ փաշան:

Երէկ, մինիստրների խորհրդի նիստի սկզբում, պալատ եկաւ իտալական դեսպանատան աւագ թարգմանը և յանձնեց վէզիրին հետևեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը. «Իտալական թագաւորական կառավարութեան տուած ժամանակը լրացաւ, բաւարար պատասխան չը ստացվեց, որպիսի հանգամանքը հաստատում է Թիւրքական կայսերական կառավարութեան անբարեացակամութիւնը կամ անզօրութիւնը, որ ապացուցվել է շատ բաներով առանձնապէս Տրիպօլիսում և Կիրենաիկիում գոյութիւն ունեցող իտալական շահերի վերաբերութեամբ: Այդ պատճառով իտալական կառավարութիւնը հարկադրված է ամեն միջոցներով ու անմիջական կերպով հոգալու իր իրաւունքների, շահերի, արժանապատւութեան և իր երկրի պատւի պաշտպանութեան մասին: Յետագայ դէպքերը պիտի նկատվեն իբրև Թիւրքական իշխանութիւնների վաղեմի վարվեցողութեան անհրաժեշտ, թէև ծանր արգասիք: Խաղաղ ու բարեկամական յարաբերութիւնների խզման պատճառով Իտալիան այս բօպէից համարվում է պատերազմի մէջ Թիւրքիայի հետ: Հռոմի Թիւրքաց հաւատարմատարի վաւերագրերը կը յանձնվեն ըստ պատկանելոյն»: Իտալական հաւատարմատարը խնդրեց անյապաղ վերադարձնել իր անցաթուղթը, յայտնելով թէ օսմանահպատակները կարող են մնալ Իտալիայի սահմաններում կեանքի ու գոյքի ապահովութեան մէջ:

Պաշտօնական հաղորդագրութիւն նոր կաբինէտի մասին. բացի Սայիդ և Քեամիլ փաշաներից, պորտֆէյլներ ընդունեցին զինւորական՝ Մահմուդ-Շեվքէթ փաշա, ներքին գործերի՝ Հիլմի փաշա, հասարակական աշխատանքների՝ Նորատունկեան:

Պաշտօնապէս յայտնվեց, որ Սայիդ փաշան յանձն առաւ կաբինէտ կազմել, երբ հաւաստիացաւ, որ ունենալու է գործողութիւնների լիակատար ազատութիւն: Սուլթանը արդէն ստորագրեց իրադէն: Շէյխ-իւլ-իսլամ նշանակվեց նախկին Մուսա-Քեազիմը:

Նախկին մինիստրները դեռ մնալու են իրանց պաշտօններում մինչև նորերի իրանց պարտականութիւնների ստանձնելը: Պալատում խորհուրդ եղաւ ամբողջ գիշեր և մշակվեց մի նոտա յանուն մեծ պետութիւնների: Նոտայի մէջ, որ ուղարկվեց առաւօտեան, Բ. Դուռը բողոքում է Իտալիայի գործողութիւնների դէմ, որ նաւատորմ ուղարկեց Տրիպօլիսի ջրերն ու ջրասոյզ արեց Թիւրքական մի ականանաւ Պրէվէզայի մօտերը ուլտիմատումի ժամանակը լրանալուց առաջ, տարակուսանք է յայտնում Իտալիայի անակընկալ յարձակման առիթով. Բ. Դուռը համոզված է, որ դեռ ժամանակ կայ պատերազմը կանգնեցնել, որի պատճառ յամենայն, դէպս Թիւրքիայի վարմունքը չէ հանդիսանում, կոչ է անում մեծ պետութիւնների մարդասիրութեան, խաղաղասիրութեան և բարեկամութեան, խնդրելով նրանցից հաւատացնել Իտալիային, որ Թիւրքիան պատրաստ է համաձայնութեան գալ, որպէսզի դադարէ արիւնհեղութիւնը:

Հեռագիրը Տրիպօլիսի հետ չէ գործում, որովհետև իտալացիները գրաւել են այն: Այնուհետև Բ. Դուռը շեշտում է, որ կարգուկանոնը Տրիպօլիսում չէ խախտվել. սահմանադրական Թիւրքիան անկարող եղաւ 3 տարիների մէջ կատարել Իտալիայի պահանջած տնտեսական բարենորոգումները. Թիւրքիան զօրք ու ռազմամթերք ուղարկեց Տրիպօլիս այն իրաւունքի հիման վրա, որպիսին պատկանում է ամեն մի անկախ պետութեան:

Մինիստրների խորհուրդը հրաման արձակեց խստագոյնս պահպանել կարգուկանոնը:

Թիւրքական աղբիւրներից հաղորդում են, որ իտալացիները փորձել են Ալբանիայում զօրքեր ցամաք իջեցնել, բայց յետ են մղվել: Թիւրքաց նաւատորմը գտնվում է Սամօսի ջրերում, ուր կենտրոնանում է իտալական երկրորդ նաւատորմը:

Ամբոխը քարերով ջարդեց նախկին վէզիր Հակկը փաշայի տան պատուհանները.

Իտալական հիւպատոսարանը ջարկվեց հեռանալ Թիւրքիայի սահմաններից:

Հաղորդում են, որ երէկ կէսօրին իտալական մի յածանաւ ջրասոյզ է արել Թիւրքական մի ականանաւ, որի նաւաստիների մի մասը ազատված է: Թիւրքական երկրորդ ականանաւը մի կերպ ազատվել է իտալացիների գընդակներից:

Գիշերս Մահմուդ-Շէվքէթը այցելեց գերմանական դեսպանին:

Իտալական դեսպանատան շինութիւնից և հիւպատոսարանից գերբերը իջեցված են: Պաշտօնեաները մեկնում են այսօր:

Մամուլը զայրոյթով է խօսում Իտալիայի հասցէին, կոչ անելով սակայն ազգաբնակութեանը՝ հանգիստ մնալ:

—

Սալօնիկ.—Իտալական մի յածանաւ ոչնչացրեց Թիւրքական մի ականանաւ Պրէվէզայի մօտերը: Իտալացիները շարունակում են զօրքեր ուղարկել Տրիպօլիս:

—

Հռոմ.—Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը վերադարձրեց Թիւրքաց հաւատարմատարին իր հաւատարմաթղթերը և յատուկ գնացքով նրան ճանապարհեց:

«Տրիբունայի» ասելով՝ պատերազմական գործողութիւնները սկսել է նաւատորմը, իսկ յետոյ կը կատարվի զինւորական արշաւանք գեներալ Կանէվայի հրամանատարութեամբ:

Լրագիրների երեկվայ արտակարգ յաւելուածները ձեռքից-ձեռք էին խլըվում: Ամբողջ Իտալիայում տեղի են ունենում հայրենասիրական ցոյցեր բացագանչութիւններով՝ «Կեցցէ Իտալիան, զօրքը և նաւատորմը»:

Ծովային մինիստրութեան մէջ ստացված տեղեկութիւններից երևում է, որ Թիւրքական ռազմանաւերը խմբըվում են Պրէվէզայում՝ Ադրիական ծովի վրա՝ իտալական նաւերին բռնելու նպատակով: Իտալացիները իրանց կողմից ձեռք առած ունեն հարկաւոր միջոցները: Թիւրքական մի ականանաւ անցել է ջրի տակը իտալական նաւերի պարպած թնդանօթներից:

—

Տրիպօլիս.—Գիշերս մեծ գրգռում եղաւ Թիւրքերի և արաբների մէջ: Ազգաբնակութիւնը տեղեր գրաւեց ծովափին և տների կտուրների վրա: Եւրօպացիները փոխադրվել են իրանց հիւպատոսարանները: Ժամը 11-ին եկաւ իտալական առաջին մարտանաւը: Ապա սկսվեց իտալական զօրքերի ափ իջնելը:

—

Լօնդօն.—Անգլիական կառավարութիւնը պատուիրագրեց Թիւրքական նաւերի վրա գտնվող անգլիացի օֆիցերներին՝ հեռանալ նաւերից:

—

Տրիպօլիս.—Իտալական նաւատորմը մօտեցել է Դարդանէլին և Թիւրքաց նաւատորմին արգելք է լինում մտնել Մարմարա ծովը:

—

Աթէնք.—Արտա ծոցից հաղորդում են, որ իտալական յածանաւերը ռմբակոծեցին Թիւրքական երկու պատերազմական նաւերի, որոնք թաքնվել են Պրէվէզայի ափին (Թիւրքական էպիր):

—

Լօնդօն.—«Դէյլի Քրօնիկլին» հեռագրում են Տրիպօլիսից, որ «Գարիբալդինօ» իտալական հակականաւի մի օֆիցէր այցելեց Թիւրքաց զօրքի հրամանատարին և յանձնեց նրան անմիջապէս անձնատուր լինելու պահանջը: Հրամանատարը պատասխանեց մերժումով:

—

Սօֆիա.—Իտալիայի պատերազմ յայտարարելը ընդդէմ Թիւրքիայի՝ բուլղարական շրջաններում ընդունվեց միաձայն սառնասրտութեամբ: Հետաքրքրվում են միայն նրանով, թէ ինչպիսի ազդեցութիւն կը գործեն արտաքին բարդութիւնները Թիւրքիայի ներքին կացութեան վրա:

—

Վիէննա.—Թիւրքաց դեսպանատունը լիազօրեց «Ցէյտին» հրատարակել հետևեալը. «Թիւրքաց կառավարութիւնը կանգնած է այն տեսակէտի վրա, թէ նա պարտաւոր է պաշտպանել Տրիպօլիսում բոլոր [illegible] մէջ մտնում է նաև զինված դիմադրութիւնը: Թիւրքիան կը կատարէ իր պարտականութիւնը»:

—

Մալտա.—Իտալական հիւպատոսներ Բօլօնիէզը և Պեաչենինին, հազիւ ազատվելով ֆանատիկ մահմեդականների ձեռքից, իտալական «Բիզանիօ» շոգենաւով բերվեցին այստեղ:

—

Բերլին.—Թիւրքաց կառավարութեան խնդիրքով Գերմանիան յանձն առաւ պաշտպանել Իտալիայում գտնվող Թիւրքահպատակներին:

—

Լօնդօն.—Սպասվում է միտինգ յօգուտ Թիւրքիայի. կազմակերպողն է «մահմեդականութիւն, եղբայրութիւն, առաջադիմութիւն» ընկերութեան նախագահը:

Անգլիական լրագիրները միաբերան դատապարտում են Իտալիային և յոյս են տածում, որ մեծ պետութիւնները կը միջամտեն Թիւրք իտալական պատերազմը խափանելու համար: Բրիտանական կառավարութիւնը մտադիր է խիստ չէզոքութիւն պահպանել յիշեալ պատերազմում: Կարծիք կայ, որ Թիւրքիային թոյլ կը տրվի անարգել զօրքեր տեղափոխել Եգիպտոսի միջով: Մեծ երկիւղ է յարուցում Աւստրիայի համակրական վարմունքը Իտալիային, որպիսի վարմունքը կարող է խոշոր բարդութիւններ ստեղծել Բալկանում:

—

18 սեպտեմբերի

Հռոմ. — Ծովային մինիստրութեան տեղեկութիւնների համաձայն, «Արտիլերէ» և «Կօրրացիերէ» հակականաւերը երէկ առաւօտ ջրասոյզ են արել Պրէվէզայում Թիւրքական երկու մարտանաւեր. «Կօրրացիերէն» գրաւած զբօսանաւը բերում է Տարենտ: «Ալպինօ» հակականանաւը գրաւել է մի շոգենաւ յոյն նաւաստիներով, որ պատրաստվելիս է եղել մտնել Պրէվէզա՝ հինգ Թիւրք օֆիցերների, 162 զինւորների և հացի ու ռազմամթերքների մեծ պաշարով:

Թիւրքաց դեսպանատնից ցուցանակը իջեցված է. շինութեան մէջ

Մնացել է միայն դռնապանը։ Հաւատարմատարը մեկնեց Վիէննա։

Ստեֆանին հաղորդում է, որ իտալական կառավարութիւնը երկրորդ անգամ յայտնեց, որ չը նայած Թիւրքիայի հետ սկսուած պատերազմին, նա աւելի քան երբեւիցէ տոգորուած է Բալկանեան թերակղզում status quo-ի անսասան պահպանութեան վճռով. պատերազմական գործողութիւնները, որպիսիները ստիպուած էր կատարել Թագաւորական նաւատորմը Եւրոպայի ջրերում, չեն հակասում կառավարութեան վերոյիշեալ մտադրութեանը, որովհետեւ այդ գործողութիւնները ուղղուած են բացառապէս պաշտպանելու Իտալիայի ափերը, անպաշտպան գետափեայ քաղաքները եւ իտալական առեւտուրը, նաեւ ապահովելու Տրիպոլիս ուղարկվող ռազմամթերքները, որոնց վտանգ էր սպառնում թշնամու գաղտնի պատրաստութիւններից։

—

Կ. Պոլիս.—Օսմանեան գործակալութիւնը երեկոյեան հրատարակեց Տրիպոլիսից ստացուած մի հեռագիր, թէ պաշարումը շարունակվում է, բայց դեռ զօրքերը ափ չեն իջել։

Բ. Դրան կարգադրութեամբ փարոսները Արշիպելագում հանգցուած են։

Ռումինական շոգենաւով Կոնստանցա մեկնեց իտալական դեսպանութեան մի մասը։ Հաւատարմատարը մեկնում է վաղը։

Վերջին դէպքերը, նաեւ այն հանգամանքը, որ Գերմանիան իր հովանաւորութեան տակ առաւ իտալացիներին, համոզում են թիւրքերին այն բանում, որ Գերմանիան առաջուց գիտէր Իտալիայի ծրագիրների մասին։ Այդ ինքնին դժգոհութիւն է յարուցանում թիւրքերի մէջ։ Օսմանեան գործակալութիւնը հաղորդում է, որ կայսերական կառավարութեան ձեռք առած միջոցները առ այժմ ուղղուած են սոսկ Իտալիայի հնարաւոր քայլերի առաջն առնելու եւ խաղաղասէր քաղաքականութիւն վարելու. օսմանեան կառավարութիւնը թշնամական նպատակներ չունի իր հարեւանների վերաբերութեամբ։

Հրաման տրվեց զէնքի կոչելու 1899, 1900 եւ 1901 թ.թ. պահեստի զինուորներին։

Եանինայի վալին տեղեկացնում է, որ Յունաստանը զէնքի է կանչում իր զօրքերին եւ կենտրոնացնում է նրանց սահմանագլխին։

Մայրաքաղաքում գտնվող պատգամաւորները, հորեց ժողով կայացնելով պարլամենտի շինութեան մէջ, բուռն վիճաբանութիւններից, ընդհարումներից եւ պալատի նախագահ Ահմէդ-Ռիզային մեղադրելուց յետոյ, պատգամաւորներ ուղարկեցին սուլթանի մօտ, խնդրելով անմիջապէս գումարել [illegible] սուլթանը խոստացել է անյապաղ հրաման արձակելու պարլամենտը գումարելու մասին։

Ներկայումս թիւրքական նաւատորմի որտեղ գտնվելու մասին հաստատ տեղեկութիւն չը կայ։ Ենթադրվում է, թէ նա գտնվում է Ռոդոսի ջրերում։

Արշիպելագի կղզիների նահանգապետներին հրաման ուղարկվեց անմիջապէս ազդարարել նաւատորմին՝ պատերազմի յայտարարման մասին։

Եանինայի վալին հեռագրում է Բ. Դրան, որ իտալական նաւերը, որոնք երէկ ջրասոյզ արին թիւրքաց ականանաւը Պրէվէզայի մօտերը, գնացին դէպի Այիա-Մավրա կղզին։ Այսօր նրանք վերադարձան եւ զօրք իջեցրին Պրէվէզայի մօտերը։ Միաժամանակ նաւատորմը ռմբակոծեց Պրէվէզան։ Վալին ազգաբնակութեանը տեղեկացրել է ռեզիֆների գումարման մասին եւ երկու բատալիօն է ուղարկել Լորոս։

Մասնակի տեղեկութիւնների համաձայն, Պրէվէզան արդէն գրաւուած է իտալացիներից։ «Համիդիէտ» եւ «Ալպագօր» ականանաւերը ջրասոյզ են արված։ «Մեսուտիէ» յածանաւը դուրս է եկել Մարմարա ծովը՝ գաղտնի կարգադրութիւններով։

Տեղիս ուսանողները Պարիզի եւ Լոնդոնի ուսանողներին բողոք ուղարկեցին Իտալիայի դէմ։

Սաիդ-փաշան հրահանգով հրաւիրեց գաւառական իշխանութիւններին աչալուրջ հետեւել սահմանադրութեանը եւ պաշտպանել իտալացիներին։

Զմիւռնիայում իտալական հիւպատոսարանը քարուքանդ է արված։

—

Մալտա.—Տրիպոլիսաբնակ եւրոպացիների մէջ խուճապ է։ Թողնելով իրանց գոյքը, նրանք փախչում են անգլիական շոգենաւերով։ Բոլոր նաւատորմը քարածուխի պաշար է տեսնում։

—

Սալոնիկ.—«Մ. եւ Ա.» կուսակցութիւնը հեռագրերով առաջարկեց բոյկոտի ենթարկել իտալական ապրանքները։ Մեկնում են իտալացի օֆիցերները, ուսուցիչները եւ առեւտրականները իրանց ընտանիքներով։

—

Պարիզ.—Հավասին հեռագրում են Տրիպոլիսից, որ իտալական նաւատորմը առ. ժամը 10½-ին սկսեց ռմբակոծել քաղաքի ամրոցները։

—

Վիէննա.—«Fremdenblatt»-ը գրում է. «Իտալական կառավարութիւնը հաւանօրէն գիտակցում էր իր վրա վերցրած ծանր պատասխանատուութիւնը եւ ուշադրութեան առաւ իր արշաւանքի հնարաւոր հետեւանքները։ Այդ պատճառով առանձնապէս գնահատելի են Իտալիայի այն վստահացումները, թէ նա մտադիր է անխախտօրէն պահպանել stasus quo-ն Բալկանում»։

—

Պարիզ.—Իտալական դեսպանը տեղեկացրեց ֆրանսիական կառավարութեանը, որ դիպլոմատիական յարաբերութիւնները Իտալիայի եւ Թիւրքիայի միջեւ խզված են։

Ֆրանսիան իրան չէզոք է պահում թիւրք-իտալական պատերազմում։

[illegible] են Տրիպոլիսից, որ սեպտ. 17-ի առաւօտից բերդերից սկսված ռմբակոծութիւնը համարեա անմիջապէս դադարեց։ Թիւրքերը հեռանում են Տրիպոլիսից, ինչպէս կարծում են, երկրի խորքում պատրաստվելու համար։

—

Լոնդոն.—Րէյտէրին հեռագրում են Պորտ-Սաիդից, որ Իտալիան հաղորդել է մեծ պետութիւններին, թէ կը հանգցնէ ճրագները իր փարոսներում Կարմիր ծովի վրա։

Հռոմ.—Կառավարութիւնը Տրիպոլիս ուղարկեց երկու շոգենաւ՝ եւրոպացիներին տեղափոխելու համար։

—

Կանէա.—Թիւրք-իտալական պատերազմը յոյս է ներշնչում կրետացիներին, թէ կրետական հարցը վերջնապէս լուծում կը ստանայ։ Յոյները անհրաժեշտ են գտնում օգտվել դէպքից։ Արմատականները պահանջում են անմիջապէս հանդէս գալ. չափաւորները ցանկանում են սպասել մինչեւ այն րոպէն, երբ կորոշվի պատերազմի ընթացքը։ Կառավարութիւնը դիմադրում է ակտիվ ապարէզ գալուն եւ հոգում է կարգուկանոնի մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)

17 եւ 18 սեպտեմբերի

Լիվադիա.—Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Նորին Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան՝ Գահաժառանգի եւ Օգոստափառ Աղջիկների հետ՝ այսօր բարեհաճեցին «Շտանդարտով» ժամանել Եալթա, ուր բնակվելու են դրօսանաւի վրա մինչեւ Լիվադիա մեկնելը»։

—

Պետերբուրգ.—Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Սեպտեմբ. 17-ին, ցերեկվայ ժամը 4-ին, Նորին Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրը եւ Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորովնան Օգոստափառ Զաւակներով «Շտանդարտով» ժամանեցին Եալտա եւ ընդունվեցին մեծ շուքով»։

—

Պետերբուրգ.—Ներքին գործերի մինիստրութեան նախահաշուի տեղեկաբերները որոշեցին մինիստրութեանը հարց տալ, թէ արդեօք 1911 թ. սեպտեմբերին պանորդական ծախքերը կատարվել են այն երեք միլիոն ռուբլու հաշւին, որը չէ կարելի հրապարակ հանել։ Եթէ այդպէս է, ապա որքա՞ն է ծախսված։

—

Թէմիր-Խան-Շուրա.—Ինժեներների մասնաժողովի վրա գործված յարձակման ժամանակ, ինչպէս ենթադրվում է, ոտքից ծանր վիրաւորվել է Զէլիմխանի եղբայրը։ Ուժեղ պահակախումբը հետեւում է աւազակներին։

—

Աթէնք.—Յոյն զօրքերի զէնքի կանչելու լուրերը պաշտօնապէս հերքվում են։

—

Կանէա.—Օպպօզիցիան մշակեց հետեւեալ բանաձեւը ազգային ժողովին ներկայացնելու համար. «Կրետական հարցի վճռական դադարումը, որ արգասիք է մեծ պետութիւնների նոտայի, ժողովրդին պահում է սոսկալի դրութեան մէջ, որ ինքնին վտանգաւոր է երկրի շահերի համար։ Այդ պատճառով մտադրութիւն կայ փոխել կառավարութիւնը, նշանակել ազգային ժողովի նոր ընտրութիւններ, ընտրել նոր գործունեայ կաբինէտ կրետական հարցի վերջնական լուծման համար միջոցներ ձեռք առնելու։ Եթէ մինիստրական կուսակցութիւնը կը մերժէ այս բանաձեւը, այն ժամանակ օպպօզիցիան վճռել է հրաժարվել իր մանդատներից»։

—

Վլադիկավկազ.—Զէլիմ-խանի աւազակախմբին հետապնդող զօրամասը գիշերվայ ժամը 2-ին հանդիպել է աւազակախմբի մի մասին։ Սկսվել է հրացանաձգութիւն։ Սպանվել են Զէլիմ-խանի 18 տարեկան աբրէկ եղբայրը եւ 2 ձի. խլվել են 9 հրացան եւ այդտեղի պլանը։ Զինւորները փախաւ հրացանաձգութեան ժամանակ։ Զինուորներից ոչ ոք վիրաւոր չէ։

Լեռնաշղթայով երկաթուղի անցկացնելու խնդրով զբաղվող մասնաժողովը հաւանութիւն տուեց Արխոտի վարիանտին։

—

Կոպէնհագէն.—Հերքվում է այն տեղեկութիւնը, թէ իբր յունաց գահաժառանգը ներկայումս գտնվող յունաց Թագաւորին խնդրել է շտապով Յունաստան վերադառնալ։

—

Սալոնիկ.—Կալանաւորվեցին մի քանի իտալացի նաւաստիներ։

Բացվեց սառն վերաբերմունքով երիտասարդ թիւրքերի կոնգրէսը։ Նիստերը գաղտնի են։

—

Բարի.—Առեւտրական նաւագնացութիւնը կանգ առաւ։

—

Վիէննա.—«Ֆրեմդէնբլատը» գրում է. «Ամբողջ Եւրոպան ցանկանում է պահպանել status-quo-ն Բալկանում։ Եթէ Թիւրքիան այժմ ինքը խախտէ այն կրետական հարցի սեփական լուծմամբ, այն ժամանակ ինչ կը լինի։ Թեսալիայի սահմանում կենտրոնանում են թիւրքական զօրաբանակներ։ Եթէ այդ ճիշդ է, եթէ Բ. Դուռը առիթ է որոնում իր վրէժի համար, ապա ուրեմն Բալկանի քրիստոնեայ ժողովուրդները պէտք է համերաշխ կերպով պաշտպանեն իրանց շահերը։ Այն դէպքում միանգամայն յիրաւի բոլգաբական Թագաւորը ցոյց է տալու երիտասարդ թիւրքերի յանդգնութեան սահմանը, եթէ այդ չունեն մեծ պետութիւնները»։

—

Բուդապեշտ.—Հին լիբերալների օրգան «Բուդապեստի-Հիրլապը»ասում է. «Մնալով հաւատարիմ Իտալիայի դաշնակցութեան, մենք գործում ենք մեր սեփական շահերի դէմ։ Աւստրիան, օգնելով Պրուսիային գրաւելու Շլեզվիգը եւ Հոլշտինիան, իր համար պատրաստեց Կէնիգգրէցը։ Այժմ մենք օգնում ենք Իտալիայի ուժեղացման, գիտենալով Իտալիայի ցանկութեան մասին։ Վիէննայի դիպլոմատիան ընկաւ ծուղակը, որովհետեւ իտալական արշաւանքը հաւանութեանն է արժանանում եռապետեան համաձայնութեան։ Ունգարիայի համակրանքը ամբողջովին պատկանում է Թիւրքիային»։

«Ազ-ալկոտգը» կասկածում է, թէ Իտալիան հաւատարիմ կը մնայ դաշնակցութեանը, եւ ցաւում է, որ Աւստրիան կորցնում է թիւրքերի համակրութիւնը։

Կոշուտի օրգան «Բուդապեստը» ասում է. «Խաղաղասէր հռչակված եռապետեան դաշնակցութիւնը այժմ գործում է անմիջապէս ընդդէմ խաղաղութեան։ Թիւրքիան Տրիպոլիսը ձեռքից կորցնում է հէնց այդ դաշնակցութեան պատճառով։ Աւստրիական քաղաքականութեան ղեկավարները շարունակ քարոզում են, որ status quo-ն Բալկաններում անսասան մնայ, այժմ, Տրիպոլիսը գրաւվելուց յետոյ, անմիջապէս Աւստրօ-Ունգարիան հաւանում է այն բռնութիւնը, որ կարող է բոլորովին ձեւափոխել յիշեալ status quo-ն։ Հնարաւոր է, որ աւստրիական քաղաքականութեան ղեկավարները յոյս ունեն ձուկ որսալ պղտոր ջրում, յարջորջելով տերրիտօրիալ գրաւումների մասին։ Ունգար ազգը բողոքում է աւանտիւրայի դէմ»։

—

Պարիզ.—«Թանը» եւ «Ժուռնալ-դէ-Դէբան» ցաւում են, որ Իտալիան կռուեց ու պատերազմ յայտարարեց, եւ յոյս են յայտնում, որ Ֆրանսիան կը մնայ սոսկ հանդիսատես։

—

Վիէննա.—Տեղումս բնակվող շատ պահեստի բուլղարներ հրաման ստացան պատրաստ լինել վերադառնալու ըստ առաջին պահանջի։

—

Պարիզ.—Դեսէլվը Բեռլին ուղարկեց Կամբօնին այն ցուցմունքները, որոնք վերաբերում են Մարոկկոյի հարցի բանակցութիւններին։ Դեռ տարաձայնութիւններ կան հիւպատոսական դատարանների նկատմամբ։ Վերջապէս Գերմանիան կամենում է, որ երկաթից ոչ մի ներքին մաքս չառնվի։ Յոյս կայ, որ բանակցութիւնները շատ շուտ վերջանան։

Հավասի ասելով, մինիստրների խորհուրդը ամեն կերպ ջանում է Գերմանիայի հետ սկզբունքային հարցերն էլ հաշտութեամբ վճռել։

«Ակսիօնը» եւ «Օտօրիտէն» պնդում են, որ «Լիբերտէի» վրա տեղի ունեցած պայթումը յանցագործութեան հետեւանք է։

—

Ստոկհոլմ.—Լինդմանի մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց։

—

Չիկագօ.—Գործադուլ արին երկաթուղային 35,000 ծառայողներ։

—

Դուբլին.—Հացթուխների գործադուլի պատճառով քաղաքին սով է սպառնում։ Մի քանի տեղերում ամբոխը խլեց հացի սայլակները։

—

Լիսաբոն.—Օպորտոյում գիշերս ձերբակալվեցին բազմաթիւ կղերականներ եւ ռեակցիօներներ, որոնք մտադիր էին յեղաշրջում կատարել արդի պետական կազմի մէջ։ Կալանաւորվածներին փոխադրեցին պատերազմական նաւերը։

Քաղաքում հանգիստ է։ Նահանգում թէեւ եղան կարգուկանոնների խախտման դէպքեր, սակայն այդպիսիները շուտով ճնշվեցին կտրուկ միջոցներով։

—

Օստին (Արկանզաս).—Պոկվեց ջրապցի պատուարը։ Ջրի հոսանքները քշեցին-տարան քաղաքի բոլոր 300 տները, մնացին միայն 6 տուն։ Զոհվել են 500 մարդ։

—

Կանակրի.—Սեպտեմբերի սկզբին պագուէնները յարձակվել են ֆրանսիական գաղութի վրա Էկօդօվօյի մօտերը։ Երկու օֆիցեր եւ 31 զինուոր վիրաւորված են, երկու զինուոր սպանված են։

—

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

VII

Կ. Պոլիս, 30 օգոստոսի

Իմ տեսակցութիւնը տեղապահ Մանկունի սրբազանի հետ

Երկուշաբթի, օգոստոսի 21-ին, ես գնացի Կում-Գափու, հայոց պատրիարքարանը, այցելելու տեղապահ Մանկունի սրբազանին։ Սրբազանը ինձ արդէն սպասում էր եւ հրամայեց բարապաններին, որ նոր այցելուներ չընդունվեն, մինչեւ ես իր մօտն էի։

Առաջ խօսեցինք Ղուկասեանի կտակի մասին եւ ես մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդեցի, որ կարեւոր էր իրան իմանալ։ Ապա անցանք պատրիարքական եւ կաթողիկոսական հարցերին։ Յայտնեցի, թէ, որքան կարողացայ դատել լսածներիցս, կան անձինք, որոնք ընտրելի են համարում իրան սրբազանին, թէ պատրիարքութեան եւ թէ կաթողիկոսութեան համար, եւ ուզեցի անկեղծօրէն իմանալ իրանից, թէ թեկնածու է այդ պաշտօններին թէ ոչ։

— Ոչ բնաւ,—պատասխանեց սրբազանը.—արդէն տեղապահութեան պաշտօնին համար ինձ կոչեցին միայն 3 ամսով։ Բայց այսօր 8 ամիս դարձաւ եւ տակաւին չը գիտեմ, թէ դեռ քանի ամիս ես պէտք է տեւէ։ Ես գիտեմ, որ կաթողիկոսական ընտրելի ինձ առաջարկողները կը ղեկավարվեն այն նկատումով, որ ես ծանօթ եմ Էջմիածնի գործերին եւ դրութեանը. բայց դրականապէս կը յայտարարեմ, որ ես անկարող եմ միանգամայն այդ պաշտօնին. նախ ծեր եմ, կը տառապիմ մի քանի հիւանդութիւններով. երկրորդ՝ եթէ առողջ իսկ լինէի, իմ թեկնածութիւնս անյարմար է, որովհետեւ ռուսական կառավարութիւնը դժուար թէ վաւերացնէ իմ ընտրութիւնը. երրորդ՝ կաթողիկոս դառնալով ես պէտք է աշխատէի ամենից առաջ վերահաստատել Էջմիածինը իր այն դրութեան մէջ, որի մէջ կը գտնվէր Գէորգ IV կաթողիկոսի օրով. պէտք է աշխատէի վերահաստատել Գէորգ կաթողիկոսի ռէժիմը, իսկ դրա համար անհրաժեշտ ոյժ եւ եռանդ է պէտք, որ ես այլ եւս չունեմ։ Նոյնը եւ պատրիարքական պաշտօնին համար. ծեր եմ եւ հիւանդ, իսկ պատրիարքական պաշտօնը ծանր է, պատասխանատու եւ դժուարին. ամեն օր գաւառներից ահագին դիմումներ կը լինին, նորանոր հարցեր կը ծագին, ամբողջ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը պատրիարքարան կը դիմեն եւ նրանից կը սպասեն դարման ու փրկութիւն. պատրիարքի պաշտօնը աւելի ծանր է, քան կաթողիկոսինը։ Եթէ ես, որ ամբողջ տարիներ քաշվել էի գործունէութիւնից, համաձայնեցի տեղապահ լինել, դրա պատճառն այն է, որ մի ժամանակ յայտնել էի, թէ կը խոստանամ պաշտօն յանձն առնել, երբ ազգը ճգնաժամային դրութեան մէջ լինի եւ կանչէ ինձ՝ ծառայելու. արդ, Դուրեան պատրիարքից յետոյ, ինձ եկան եւ ասացին. «Սրբազան, հասել է ձեր խոստումը կատարելու ժամը. այժմ ճգնաժամ է եւ պէտք է գաք ծառայելու ազգին»։ Ես եւ ընդունեցի, բայց պայմանով, որ երկար չը տեւէ, եւ սակայն ահա 8 րդ ամիսն է՝ դեռ պատրիարք չընտրեցինք։

— Շնորհակալ եմ, սրբազան, ձեր տուած անկեղծ բացատրութեան համար։ Բայց, ասացէք, թիւրքահայ եկեղեցականութեան մէջ ովքեր արժանաւոր են կաթողիկոսական ընտրելիներ լինելու, ձեր կարծիքով։

— Իմ կարծիքով, այս անգամ դուք կաթողիկոսը ռուսահայ եկեղեցականներէն ընտրելու էք. այստեղ մենք չունինք յարմար եւ արժանաւոր անձն այդ պաշտօնի համար։

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Օրմանեան սրբազանի համար։

— Օրմանեան սրբազան բնաւ չէ կարող կաթողիկոս լինել. պէտք է այդ միտքը թողնել։ Նրա վրա ծանրացած են այնպիսի ամբաստանութիւններ, որոնց քննութիւնը եւ դատաստան անելը միայն եւ եթ ամենայն հայոց կաթողիկոսին է վերապահեալ։ Նրա կաթողիկոսութիւնը ես օգտակար չեմ նկատեր եկեղեցու եւ ազգի համար. վաղ անցէք այս անգամ Օրմանեանէն եւ թիւրքաց եկեղեցականներէն, փնտռեցէք կաթողիկոսացուն, ինչպէս ասացի, ձեր մէջ։

— Նախ քան հարցնելս, սրբազան, ո՞ւմ էք ընտրելի համարում ռուսահայ եկեղեցականներից, խնդրեմ բացատրել՝ հնարաւո՞ր էք համարում դուք, հայոց եկեղեցու օրէնքներով եւ աւանդութիւններով, վարդապետի ընտրելիութիւնը, թէ ընտրելին պէտք է միայն եպիսկոպոսների միջից լինի։

— Կը հասկնամ, որ Բագրատ վարդապետի ընտրելիութեան հնարաւորութեան կակնարկէք։ Բայց առաջ խօսինք սկզբունքով։ Իբրեւ հայոց եկեղեցու կանոններին եւ աւանդութիւններին ծանօթ՝ կը յայտարարեմ, որ եկեղեցին բնաւ խտրութիւն չի դներ վարդապետի եւ եպիսկոպոսի միջեւ. եթէ եկեղեցին պէտք ունենայ կոչել վարդապետին ամենաբարձր պաշտօնի, նկատելով նրան արժանաւորագոյն, կարող է։ Ես միայն մի անյարմարութիւն կը գտնեմ գործնական տեսակէտից. կը վախնամ, որ ռուսաց կառավարութիւնը վարդապետի ընտրութիւնը բեկանման պատրուակ չը բռնէ եւ այդպիսով մի ամբողջ տարի ես մնանք առանց կաթողիկոսի։

— Շատ լաւ, սրբազան, այժմ ասացէք, ո՞ւմ էք համարում աւելի յարմար եւ արժանաւոր կաթողիկոս լինելու ռուսահայ եկեղեցականներից։ Ձեզ յայտնի է, որ տրվում են Սուրէնեան արքեպիսկոպոսի, Կարապետ, Մեսրոպ եպիսկոպոսների եւ Բագրատ վարդապետի անունները։

— Ես յարմարագոյն եւ արժանաւորագոյն կը նկատեմ Սուրէնեան սրբազանին։ Նա հայոց եկեղեցու հաւատարիմ պաշտօնեայ է, երբեք չի դաւաճաներ ազգին եւ եկեղեցուն. ունի հեղինակութիւն եւ հմտութիւն կառավարելու եկեղեցին. դայն ընտրեցէք. այստեղ ես համակիրներ ունի, ես նրան կը ճանչնամ Գէորգ կաթողիկոսի ժամանակ ունեցած պաշտօնավարութիւնից. Գալով միւս ընտրելիներին, Կարապետ եպիսկոպոսը թէեւ անձամբ չեմ ճանչնար, բայց մեծ համարում ունիմ նրա վրա, իբրեւ եկեղեցական կարգերին հմուտ եւ գիտնական անձի վրա. նա, յաճախ, Էջմիածնի կրած ծանր եւ դժուար րօպէներին, դիմել է ինձ, խորհուրդներ հարցրել, եւ ես չեմ զլացել տալ նրան իմ խորհուրդները։ Այդ գրագրութիւնից ես կարողացայ կշռել եւ գնահատել նրա արժանիքը։ Մեսրոպ եպիսկոպոսի մասին այս կասեմ, որ նա թէեւ կրթեալ եւ ուսումնական, բայց եկեղեցական կարգերին եւ կրօնական արարողութիւններին ծանօթ չը լինելու համբաւ ունի։ Բագրատ վարդապետի գործունէութեան մասին գովեստներ շատ լսած ենք. արժանաւոր եկեղեցական է. միակ անյարմարութիւնը, ինչպէս նկատեցի, բեկման պատրուակն է։

— Սակայն, սրբազան, դուք լաւ գիտէք, որ ընտրութիւնը կախված է իսկապէս թիւրքահայերից. նրանցն է ձայների գերակշռութիւնը։ Ի՞նչ է մտադիր անել ազգային ժողովը, որի ձայնը ներկայ դէպքում նշանակութիւն ունի, որովհետեւ ազգային ժողովը որ եկեղեցականի վրա եւ կանգ առնի, նա եւ կը համարվի ընտրելի թեմերի համար։ Բացի դրանից, արդեօք միջոցներ ձեռք առել էք, որ ձեր թեմերը անպատճառ ուղարկեն իրանց եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորներին, որովհետեւ, ինչպէս լսեցի, ձմեռվայ պատճառով, մանաւանդ ծախքի պատճառով շատ քիչ պատգամաւորներ պէտք է գնան Էջմիածին։

— Ազգային ժողովը դեռ զբաղած չէ կաթողիկոսական հարցով. նախ, ինչպէս տեսանք, երեսփոխանների մեծամասնութիւնը բացակայ է. երկրորդ՝ առանձին կարեւորութիւն չեն տալ երեսփոխաններից շատերը այդ հարցին, համարելով այն աւելի անհրաժեշտ ռուսահայոց համար. կան աւելի ուրիշ հրատապ հարցեր, որոնք կը զբաղեցնեն ժողովը։ Դարձեալ ես եմ, որ, ճանաչելով հարցի կարեւորութիւնը, ժողովի օրակարգի մէջ առաջին տեղը մտցրի կաթողիկ. պատգամաւորի ընտրութիւնը։ Գալով թեմերին, ճիշդ է, շատ թեմեր անկարող կը լինեն թէ ձմեռվայ եւ թէ ծախքի պատճառով ուղարկել տեղացի պատգամաւորներ։ Այդ պարագան նկատի ունենալով, ես մտածեցի վաղօրօք բերել տալ Ռուսաստանից մօտ 50 անձանց մի ցանկ. ես դիմեցի վստահելի եւ պատշաճաւոր տեղ՝ եւ խնդրեցի ցոյց տալ ինձ 50—60 միանգամայն չէզոք, որ գլխաւորն է, անկուսակցական միանգամայն, եւ համբաւոր ու նշանաւոր անձինք, որոնց, եկեղեցական եւ աշխարհական, կարողանայինք յանձնարարել թեմերին ընտրելու պատգամաւոր այն դէպքում, երբ թեմերը անկարող լինեն ուղարկել իրանց սեփական պատգամաւոր-

(Լրագիրներից)

Ռուսաց արդարադատութեան և ներքին գործերի մինիստրութիւնների մէջ վերջապէս բաւական նիւթ ժողովվեց Բօգրօվի ով լինելը ճշդօրէն որոշելու համար։

Այդ բոլոր նիւթից, ի միջի այլոց, երևում է, որ Կուլեաբկօ-Կօրէցկին յիրաւի իրաւունք ունէր վստահանալ նրան. 5 տարի շարունակ (3 տարի մշտական ծառայութիւն ամսական 150—200 րուբլի ռոճիկով, բացի առանձին աշխատանքների վարձատրութիւններից) Բօգրօվը մասնակցել է մակսիմալիստ-ուտօնօմիստների բոլոր խոշոր գործերը յայտնագործելով։ Նրա ցուցմունքներով կատարվել են աւելի քան 150 խուզարկութիւն, երևան են հանվել ռումբերի ութ պահեստ, զէնք ու անլեգալ գրականութիւն, ձերբակալվել են 60-ից աւելի յայտնի կուսակցական գործիչներ, որոնցից 5-ը ենթարկվել են մահապատժի, 23-ը աքսորվել են տաժանակիր աշխատանքների, իսկ մնացածները բանտարկված են։

Կիէվի պահնորդական բաժանմունքը ոչ միայն գիտէր, որ Բօգրօվը քաղաքական խուզարկութեան նկատումներով մնում է «կուսակցութեան» մէջ, այլ և այդ ինքն էր պահանջում, տալով դրամական միջոցներ նրան Պետերբուրգ, Պարիզ, Րօստօվ և այլ քաղաքներ գնալու համար։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

17 սեպտեմբերի

Թէհրան.—Տեղի ունեցաւ երկրորդ ճակատամարտը կառավարական զօրքերի և Սալար-ուդ-Դօվլէի հրոսակախմբերի միջև։ Բահաթուրի և Մօհտաշէմի բախտիարները ջարդեցին Նազնար-Ալի-խանի քիւրդերին, որոնք փախան կռւի դաշտից թողնելով 200 սպանված և 2 թնդանօթ։ Կառավարական զօրքերից 1000 ձիաւոր բաժանվել են և հալածում են Սալար-ուդ-Դօվլէին։

(Լրագիրներից)

«Баку» լրագրի թղթակիցը գրում է Եփրեմի երկրորդ յաղթութեան մասին։

«Եփրեմից ստացվեց հետևեալ հեռագիրը.

«Ցաղթեցի ես նաև Սալար-ուդ-Դօվլէին, մեր հինաւուց Իրանի սահմանադրութեան ամենաանյաղթելի թշնամուն։ Հասել է պարսկական անիշխանութեան վախճանը։ Այժմ մեր հայրենիքը ամեն վտանգից դուրս է, բայց այս դեռ բոլորը չէ. պէտք է հաշիւները մաքրել այդ աւանտիւրայի պատճառ եղողի՝ Մահմէդ-Ալիի հետ։ Ուղարկում եմ ձեզ 120 թիւրքմէն և շահսէվան գերիներ։

«Կռիւը ամենաւուրջ ու արիւնահեղ էր և տևեց երեք ժամ, որից յետոյ Սալարի ույժերը բոլորովին ջարդվեցին։ Մանրամասնութիւններն արդէն յայտնի են։ Վաղը իմ զօրքերին ես տանում եմ ուղղակի Սալար-ուդ-Դօվլէի դէմ և յոյս ունեմ, որ ինձ կաջողվի ընդմիշտ վերջ դնել մեր հաշիւներին նրա հետ։ Եփրեմ»։

Կառավարութիւնը և պարլամենտը Եփրեմին ուղարկեցին խորին շնորհակալութեան հեռագիր։

Քաղաքը ցնծում է։

Ջարդուած Եփրեմի տարած փառաւոր յաղթութիւնից, Սալար-ուդ-Դօվլէն փախել է Թիւրքիա։

ԴԷՊՔԵՐՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ

5 սեպտ.—Թաւրիզի պաշարումը կատարեալ է։ Միմեանց հանդէպ կառուցված դիրքերը երկու կողմերի վրա են. առաջինը Թաւրիզից հարաւ-արևելք Բարինջի բարձունքները. երկրորդը՝ արևմուտքում՝ Ղարամելիք և Շամգազանի դիրքերը։ Այսօր կէս օրից յետոյ ժամը երկուսին Վասբինջում բանակած Շուջա-ուդ-Դօվլէի ձիաւորները յարձակում գործեցին կառավարականների դիրքերի վրա. սահմանադրականները՝ որոնց հետ միացած է քրիստոնեայ տարրերի Թաւուցիկ խումբը՝ 3 ժամ տևող կատաղի կռւից յետոյ՝ յետ մղեց հրոսակախմբերին գրաւած դիրքերից։ Թշնամին տուեց մեծ կորուստ. մեռած և վիրաւոր հաշւում են 60 հոգուց աւելի։ Այսօրվայ կռւում գործում էին երկու թնդանօթներ և կռւի աջողութեանը ոչ նուազ նպաստեց վրացի ռազմիկների մի ռումբը։

6 սեպտ.—Գիշերով հատ-հատ հրացանաձգութիւն լսվում էր։ Ղարամելիք գիւղի դիրքը շահսէվան ձիաւորների ձեռքումն է ընդդէմ Շամգազան դիրքի, որը գտնվում է սահմանադրականների ձեռքում։ Կռիւը այս դիրքերումն է այսօր։ Կառավարականների մի ուժեղ զօրախումբ, որին միացաւ նաև քրիստոնեաներից կազմված Թաւուցիկ խումբը, Թօփխանա հրապարակից, նորագոյն արագահարուած թնդանօթներով զինված, զինուորական նուագախմբի ուղեկցութեամբ գնաց Շամգազանի դիրքը՝ թշնամուն Ղարամելիքից դուրս քշելու նպատակով, որտեղից է քաղաք մտնում գլխաւորապէս պարէն՝ ընդեղէն, արմտիք, պտուղ և այլն։ Ճաշից յետոյ ժամը 3-ից սկսած թնդանօթի ձայները, հրացանաձգութեան տարափը լսվում են. կառավարականները ռմբակոծում են Ղարամելիք գիւղը, որի բնակիչները՝ թունդ միապետականներ՝ այնչափ տգեղ դեր կատարեցին անցեալում և կատարում են տակաւին այսօր ինքնաբերաբար հրաւիրելով շահսէվան ձիաւորներին իրանց գիւղը և անձամբ աջակցելով նրանց ի վնաս սահմանադրական կառավարութեան։ Շուջա-ուդ-Դօվլէի հրոսակները ժամանակաւորապէս հեռացել են գիւղից՝ չը թողնելով իրանց դիրքերը։ Թնդանօթի ռումբերը քանդել են մի վերնայարկ տուն և երկու ուրիշ բնակարաններ։ Հրոսակները չեն պատասխանում թնդանօթաձգութեան. գիւղացիք սարսափի մէջ են՝ զգալով սահմանադրականների վրէժխնդրութեան աստիճանը։ Գիշերն անցաւ առանց աղմուկի։

7 սեպտ.—Երկու կողմերը իրանց դիրքերումն են. հակառակորդ բանակից ոչ մի յարձակում։ Հեռագիր ստացվեց, որ մայրաքաղաքից գալու է օգնական զօրաբանակ, ոմանք ասում են Եփրեմ-խանի հրամանատարութեամբ, ըստ ոմանց՝ Այն-Դօվլէի հետ։ Շուջա-ուդ-Դօվլէն, իմանալով Թէհրանից եկած աղէտը, Վասբինջից այն կողմ՝ Թէհրանի ճանապարհի վրա կառուցանել է տալիս ամբարտակներ՝ գալիք փօթորկի դէմն առնելու համար։ Բոլոր կողմերից եկած օտարահպատակների ապրանքները արգելվում են Սամադ-խանի հրամանով Թաւրիզ մտնել։

Ռամազանի առիթով մզկիթներում կատարվում են աւուր պատշաճի աղօթք և քարոզ։ 1—2 մզկիթներում հակահայ քարոզներ են տեղի ունեցել պրօվօկատոր մօլլաների կողմից, համարելով հայերին Պարսկաստանի խառնաշփոթութիւնների միակ պատճառը և այլն։ Ասում են՝ կառավարութեան կողմից փնտռվում են մօլլաները արժանաւոր պատիժ տրվելու համար նրանց։

Կամաւորների շարքերը ստուարանում են նորեկներով. այս օրերս սպասվում է Ուրմիայից 1000 հոգի կռւող ույժ։ Թէհրանից, մինչև հիմա 80,000 թուման փող է եկել կռւի բեմում ի գործ դրվելու համար։

Թաւրիզ Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Տ. Մարգարեան Թիֆլիսի հասարակական կլուբում շաբաթ, սեպտ. 17-ին, կարդաց մի զեկուցում ընտանեկան կրթութեան սկզբունքների մասին։

Զեկուցանողը, օրինակներ բերելով եւրոպական մանկավարժական գրականութիւնից և անելով մի քանի հոգեբանական վերլուծութիւններ, հանդէս դրեց մանուկների հոգու ու բնաւորութեան ուսումնասիրութեան և նրանց համապատասխան կրթութեան անհրաժեշտութիւնը։

Նա մանրամասն պարզաբանեց դաստիարակութեան համար կարևոր երեք հիմնական կէտ, այն է՝ յարգանք հասակի վերաբերութեամբ, սէր և իրաւունք ու պարտաւորութիւններ։

Զեկուցումից յետոյ տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն Ս. Քալանթարի նախագահութեամբ։ Խօսեցին բժ. Գեդևանօվ, Աթանասեան, Սօլովեան, Ակոնեան, Երմօլաեվ և ուրիշներ։

Զրոյցների ժամանակ պարզվեցին կրթութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ հետաքրքրական նրբութիւններ։ Ն.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Գիւղական դպրոցների ցաւերից մէկը

Սև-Քար (Ղազ. գաւ.), 9 սեպտ.

Լսեցինք, որ Կ. Գալուստեանցը նուիրել է Վ.-Աղդանի և Սև-Քարի դպրոցների գրադարաններին 8 րուբլի՝ չքաւոր աշակերտների համար դասագրքեր գնելու, իր քրոջ դուստր հանգուցեալ տ. Մ. Զիբուխչեանցի համար ծաղիկի պսակի փոխարէն։ Շնորհակալութիւն յիշեալ պարոնին, որ զգացել է գիւղական դպրոցական անհրաժեշտ կարիքներից մէկը, ինչպէս դասագրքերի պակասութիւնն է, մանաւանդ չքաւորների համար, իր աննպաստ հանգամանքներով, որոնք են՝ 1) ժամանակի մեծ կորուստ, աշակերտներից դասագրքերի փողերը հաւաքելու համար, որը քաշում է ամսից աւելի, 2) բերելու անյարմարութիւնները Թիֆլիսից, որը դարձեալ ամիս է քաշում, ճանապարհների հաղորդակցութեան անյարմարութիւնից, 3) գիւղացու խուսափելը դպրոցից, դասագրքերի համար, որովհետև նա միշտ ուրախութեամբ է վճարում թօշակադրամ 5 ր., քան գրքի համար 75 կ., նոյնիսկ տետրակի համար 3 կօպ., 4) 20 րուբլու դասագիրք առնելու համար գիւղացին ստիպված է լինում մի մարդ ուղարկել Թիֆլիս 7—8 ր. ճանապարհածախսով՝ բերելու համար միայն։ Եւ բնակայել անգամ մարդ չի կարող այն անախորժ դէպքերը, որոնք տեղի են ունենում գրքերի հարցում։ Դպրոցներից մէկի հոգաբարձութիւնը ուղարկում է իր նախագահ հօրը Թիֆլիս՝ գրքերի համար, յանձնելով նուէրների փող 14 ր. և յանձնարարելով, որ մնացածը (ապառիկ) վերցնէ «Գուտտեմբերգից»։ Հայր նախագահը վերադարձին յայտնում է ընկերներին, որ 14 րուբլուց 7-ը ճանապարհածախս է վերցրել, իսկ մնացեալ 7-ը գրավաճառներն են տարել։

1910/11 ուս. տար. սկզբում, երբ ես ուսուցչական պաշտօնով մտայ Սև գիւղի դպրոցը, որի բացվելու առաջին տարին էր, ես, դեռ շինութեան և նստարանների հարցը չը դրված, դասագրքերի հարցը դրի և ձրի ձեռք բերի։ Հոկտեմբերի 1-ին ես ունէի 68 աշակերտ և աշակերտուհի, պատրաստ դասագրքերով։ Տարվայ վերջը գրքերը ետ առնվեցին, իսկ փչացրած գրքի գինը վճարում էր փչացնող աշակերտը։ Պէտք է բոլոր գիւղական դպրոցները սեփական դասագրքեր ունենան։

Մ. Տէր-Գէորգեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Սեպտ. 24-ին Գօրի քաղաքի մօտերը տեղի են ունենալու զինուորական վարժութիւններ, որոնց ներկայ է լինելու նաև Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվը։

◆ Սեպտ. 17-ին Թիֆլիսում վախճանվեց 65 տարեկան հասակում գանձակեցի, Թիֆլիսի դումայի ձայնաւոր, Ցովսէփ Մելիք-Բէգլարեանը։ Հանգուցեալը Թիֆլիսում պահում էր ուսումնարան-պանսիօն, ուր ուսում և կրթութիւն են ստացել հազարաւոր տղաներ, որոնք այսօր, իրանց վաստակաւոր ուսուցչի թաղման օրը, երախտագիտական զգացմունքով են լցված դէպի նրա յիշատակը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը արդէն ստանում է Կովկասի զանազան քաղաքներից համաձայնութեան տեղեկութիւններ՝ մասնակցելու բժշկական համագումարին, որ տեղի է ունենալու Թիֆլիսում դեկտ. 15-24։

◆ Շուտով տեղի կունենայ Թիֆլիսում մի խորհրդակցութիւն Պետական Խորհրդի անդամ Ն. Պետրօվի նախագահութեամբ Կովկասեան լեռնաշղթայի այն տոննէլի հարցի առիթով, որի միջով անցնելու է ապագայ երկաթուղին։ Բացի ռուս ինժեներներից, յիշեալ խորհրդակցութեանը մասնակցելու են նաև օտարազգի մասնագէտներ։

◆ Վրաց Դրամատիքական Ընկերութեան վարչութիւնը սեպտ. 15-ի իր նիստում որոշել է տօնել նոյեմբերի կէսերին դերասանուհի Մարիամ Սաֆարեան-Աբաշիձէի բեմական գործունէութեան 30-ամեայ գործունէութեան յօբելեանը։ Յիշեալ հայազգի տաղանդաւոր դերասանուհու խաղը քանիցս հաճոյք է պատճառել նաև շատ և շատ հայերի, որոնց պարտականութիւնն է նոյնպէս իրանց ույժերի ներածին չափ աջողեցնել յարգելի տիկնոջ յօբելեանը։ Այս օրերս կը կազմվի յօբելեանական յանձնաժողով։

◆ Իւրիէվի համալսարանաւարտ Ի. Գուլիսօվը խնդրամատոյց է եղել Թիֆլիսի նահանգապետի առաջ, որպէսզի թոյլ տրվի իրան հրատարակել Թիֆլիսում ռուսերէն մի օրաթերթ «Новая Газета» անունով։

◆ Բաթումի շրջանում մրգերի բերքը կարկտի և ուժեղ քամու պատճառով փչացել է։

◆ Նախկին նօտար Լ. Մզեբրօվի տեղ Թիֆլիսում նօտար է հաստատվում Քութայիսի նահանգական դատարանի անդամ Քարթվէլօվը, որ խոստացել է ընդունել Մզեբրօվի ծառայողներին, որոնք այժմ անգործ են մնացել։

◆ Այս տարի նկատվում է խաղողի թանգութիւն Թիֆլիսում։ Օրինակ՝ Գանձակի սովորական խաղողի փութը, որ անցեալ տարիներում միշտ եղել է 6 կօպէկ, այժմ 8 կօպէկից պակաս չէ վաճառվում, այն էլ ոչ լաւը։ Իսկ Երևանի խաղողը արդէն արժէ 10 կօպ. փութը։

◆ Թիֆլիսի վաճառականների ընկերութեան քարտուղար Գալստեանը ներկայումս զբաղված է նիւթեր ժողովելով՝ Թիֆլիսի վաճառականութեան պատմութիւնը գրելու համար։

◆ Կօօպերատիվ սպառողական «Ապագայ-Մօմավալի-Բուդուշչնօստ» ընկերութեան արտակարգ ժողովը սեպտ. 18-ին չը կայացաւ, անդամների օրինական թւի բացակայութեան պատճառով։ Կիրակի, ամսիս 25-ին, տեղի կունենայ ժողովը, որչափ անդամ էլ ներկայ գտնվեն։

◆ Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութիւնը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը. «Ընկ. վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը տիկ. Մարգարիտ Աբրեամեանցին, որը նուիրել է յօգուտ Ընկերութեան 50 ր. ի յիշատակ իր վաղամեռիկ դուստր Նինայի մահվան քառասնօրեակի պատարագի փոխարէն»։

◆ Երևանի բանտից այս օրերս փախել են չորս բանտարկեալ, ծակելով բանտի պատը։

◆ Բագուի հրէայ հասարակութիւնը կիրակի օրը հոգեհանգիստ կատարեց Ստօլիպինի համար։

◆ Բագուի միլիօնատէր Հ.-Զ.-Ա. Թաղիեվը, իբրև նախագահ մահմէդականների գրասիրաց ընկերութեան, դիմել է, «Баку»-ի ասելով, քաղաքային վարչութեան, խնդրելով իր տնօրէնութեան տակ առնել ընկերութեան միջոցներով պահվող բոլոր դպրոցները, որովհետև ընկերութիւնը միջոցներ չունի։

◆ Բագւում 1911/12 թ. թ. թատրօնական սէզօնում օպերային ներկայացումներ կը տայ Ցիմմէրմանի խումբը, որի ռեպերտուարը շատ հարուստ է։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Սեպտեմբերի 18-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, մի խումբ երիտասարդ քէֆ անողներ, թւով մօտ 10 հոգի, արբած, զբօսնելու ժամանակ սկսեցին կռւել իրար հետ անձնական հաշիւների պատճառով։ Կռւի ժամանակ Դիմիտրի Նացուշովը իր մօտ գտնվող դաշոյնով սկսեց հարուածներ հասցնել բոլորին, ով ընկնում էր ձեռքը. այդպիսով նա վիրաւորեց յիշեալ 10 հոգուց՝ Գրիգոր Տէր-Մատինեանին ծանր, սրտի մօտ, որից վիրաւորվածը հիւանդանոց տանելիս ճանապարհին մեռաւ, Գէօրգի Կարդինաձէին՝ թեթև, մէջքից, և Միխայլ Կասրաձէին նոյնպէս թեթև, աջ ձեռքից։ Գէօրգի Կարդինաձէին թողել են Միքայէլեան հիւանդանոցում բժշկվելու համար, իսկ մնացած երկուսին օգնութիւն հասցնելուց յետոյ թողին իրանց տները։ Դիմիտրի Նացուշովը կալանաւորված է։

◆ Սեպտեմբերի 17-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, Բէլինսկայա փող. № 45 տանը ապրող պաշտօնեայ Իսմայիլ-բէկ Մուֆթի-Զադէն, իր պաշտօնին գնալուց առաջ, կռւեց իր կնոջ՝ Աղա-խանումի հետ և ծեծեց նրան. կինը չը համբերելով վերցրեց բարձի տակ գտնվող ատրճանակը, կրակեց ամուսնու վրա և վիրաւորեց նրան կողքից։ Մուֆթի-Զադէն գայրոյթի գագաթնակէտին հասած՝ միևնոյն ատրճանակով, երբ կինը կրակելուց յետոյ փախել էր բակը, անձնասպան եղաւ։ Դիակը ուղարկվեց հիւանդանոց, իսկ Աղա-խանումին ոստիկանները ձերբակալեցին։

◆ Սեպտեմբերի 17-ին, Մուխրանսկայա փողոցում, Քութայիսի նահանգի բնակիչ Իվան Ջափարիձէն, թշնամութիւն տածելով դէպի թիֆլիսեցի Ցակոբ Գոգինովը՝ 19 տարեկան, հանդիպելով վերջինիս յիշեալ

ները։ Այդ ցանկը ունեմ այստեղ. կարդամ ձեզ անունները և խնդրեմ յայտնել ինձ՝ ճիշդ արդեօք այդ անձինք չէզոք, անկուսակցական, համբաւաւոր և նշանաւոր անձինք ու գործիչներ են, ինչպէս յանձնարարված է ինձ, որովհետև ես ոչ ոքի անունը չը կարողացայ ճանաչել իմ հին ծանօթներից։

Մանկունի սրբազանի այս յայտարարութիւնը չափազանց հետաքրքրեց ինձ։ Դեռ Թիֆլիսում եղած ժամանակս լուր կար այդ ցուցակի մասին, խօսվում էր, որ այդ ցուցակը կազմվել է որոշ գործողների շրջանում և ուղարկվել Մանկունի սրբազանին Էջմիածնի միջոցով։ Բայց որքան յիշում եմ, տեղակալ Սուրէնեան սրբազանը պաշտօնապէս հերքեց Էջմիածնի մասնակցութիւնը այդ գործի մէջ։ Միւս կողմից յայտնի է, որ «Հօրիզօն» թերթը, առհասարակ, կաթողիկական հարցով և մանաւանդ ընտրելիների հարցով չէր զբաղվում, որով ենթադրել էր տալիս, թէ կամ այդ հարցը նրա համար նշանակութիւն չունի, կամ նա չէզոք դիրք է կամենում բռնել։

Եւ սակայն երբ Մանկունի սրբազան սկսեց կարդալ ինձ «վստահելի և արժանաւոր աղբիւրից» (ես էտիկէտի դէմ եմ համարում յայտնել այդ աղբիւրը) ստացած իր ցուցակի անունները, ես տեսայ, թէ մարդիկ խլուրդային գործունէութիւն ունեն կաթողիկոսական հարցի վերաբերմամբ։ Թող ընթերցողը դատէ ցուցակի հետևեալ անուններից։ Առաջին տեղը դրված էին «Հօրիզօնի» խմբագրութեան բոլոր անդամները, աշխատակիցներ և նոյնիսկ մի քանի գրաշարների անունները, և յետոյ այլ անձանց. բերեմ մի քանիսը։

Ցովհաննէս Թումանեան, Առաքել Բաբախանեան, Ղազարոս Աղայեան, Գէորգ Խատիսեան, Ա. Ղազարեան, Ա. Մարգարեան, Ա. Դօշօյեան, Ց. Տէր-Միրաքեան, Նիկ. Կաճկաճեան, Ցովսէփ Ամիրխանեան, Ցովհ. Սադաթէլեան, բժիշկ Տ. Թադէոսեան, բժ. Ցովհ. Տէր-Միքայէլեան (Երևանում), Տիգրան Ռուշմաճեան, Թադ. Խզմալեան, բժ. Ցովհաննիսեան (Երևանում), Գեդէօն Ահարոնեան (Երևանում), Ցովսէփ Միրզայեան (Թէհրանում), Տիգրան Բէգզադեան, Արամ Առաքելեան, Գասպ. Տէր-Մարգարեան, Կոստ. Խատիսեան և Համբարձում Մելիքեան (վերջին հինգը Բագուից) և այլք։ Վերջում աւելացված էին նաև պ. պ. Ալէքսանդր Խատիսեանի և Սամսոն Ցարութիւնեանի անունները։ Ապա առանձին գրված էր և վարդապետների ու քահանաների մի ցուցակ, որոնց մէջ բացի Բագրատ, Ընձակ վարդապետներից և Մ. Մարտիրոսեան ու Սաւիկեան քահանայից՝ ոչ ոքի չը ճանաչեցի, որովհետև բոլորը ինձ անյայտ գիւղացի քահանաներ էին։

Ես չեմ բերում բոլոր անունները. յիշատակեցի միայն փոքր ի շատէ մեզ ծանօթ անուններ, որպէսզի ընթերցողը դատէ, թէ ի՛նչ հոսանքի և ուղղութեան մարդիկ են պատգամաւորութեան համար առաջարկվածները և որպիսի միակողմանիութեամբ ու դիտաւորեալ նպատակով է կազմված այդ ցուցակը. մնացածներն էլ նոյն հոսանքի և ուղղութեան մարդիկ էին. իսկ մի քանի այնպիսի անձանց անունը յիշատակելը, ինչպէս Ալէքսանդր Խատիսեան, Ս. Ցարութիւնեան, Գ. Տէր-Մարգարեան—դա էլ մանեօվր է։ Բայց ամենից ծիծաղելին այն է, որ այդ անձինք ամենքը հռչակված և յանձնարարված են իբրև «միանգամայն չէզոք, անկուսակցական, նշանաւոր և բարեհամբաւ մարդիկ»։ Ամեն մի անձի անուան կողքին գրված է իր տիտղոսը. այսպէս՝ օրինակ՝ ատամնաբոյժ Նիկ. Կաճկաճեանը վկայված է իբրև «համբաւաւոր բժշկապետ ի Թիֆլիս». Գէորգ Խատիսեանը, Ց. Ամիրխանեանը, Սմբատ Խաչատրեանը՝ իբրև «համբաւաւոր փաստաբանք». Ցովհ. Թումանեանը, Ա. Բաբախանեանը և նոյնիսկ Դօշօյեանը, իբրև «համբաւաւոր գրողք», և այլն, և այլն։ Բագուի նշանաւոր և համբաւաւոր «ազգայիններից» տրված են միայն Տ. Բէգզադեանի, Արամ Առաքելեանի, Հ. Մելիքեանի, Կ. Խատիսեանի և Գ. Տէր-Մարգարեանի անունները։ Իսկ Թիֆլիսի համբաւաւոր և նշանաւոր «ազգայիններից» տրված են միայն Ալ. Խատիսեանի և Ս. Ցարութիւնեանի անունները։

Ինձ համար պարզ էր, թէ ինչպէս է կազմված այդ ցուցակը. բայց որ ամենահետաքրքրականն է, այդ «միանգամայն չէզոք, անկուսակցական և համբաւաւոր ազգայինները» յանձնարարված էին իբրև անձինք, որոնք պէտք է քուէ տային յօգուտ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսի։ Ես չը կարողացայ պարզել մի հանգամանք. արդեօք այդ անձինք ամենքն էլ խոստացել են ձայն տալ յօգուտ Սուրէնեան սրբազանի թէ ցուցակ կազմողները և ուղարկողները պարզապէս իբրև «սուրէնեանական»ներ յանձնարարել նրանց միայն Մանկունի սրբազանին շահելու համար, որովհետև այլապէս սա չէր համաձայնի յանձնարարել այդ ցուցակը թեմերին. նոյն նպատակով և այդ անձինք յանձնարարված են «իբրև չէզոք, անկուսակցական», որովհետև Մանկունի սրբազան, որին ներկայ դէպքում կամեցել են, անշուշտ, գործիք դարձնել, բոլորովին դէմ է կուսակցական ոգուն։

Վերջացնելով ցուցակի ընթերցումը, Մանկունի սրբազան հարցրեց.

— Ճիշդ սրանք ամենքը չէզոք, անկուսակցական և նշանաւոր անձինք են։ Ինձ կը զարմացնէ միայն մի բան, որ այստեղ չը կան ձեր, Ալ. Քալանթարի, Ալ. Մելիք-Ազարեանցի անունները։

— Թոյլ տուէք, սրբազան, նախ հարցնել, թէ այդ ցուցակը դուք արդէն յանձնարարել էք թեմերին։

— Ոչ,—պատասխանեց նա,—այլ առաջնորդներին յանձնարարել եմ, որ, ի դէպս, եթէ տեղական գաւառական ժողովները որևէ պատճառով չը կամենան ընտրել պատգամաւոր տեղացիներից, այդ դէպքում, ձայները չը կորցնելու համար, դիմեն ինձ և ես կը յանձնարարեմ այս ցուցակից անուններ, որոնց թեմը կարող է տալ իր ձայնը։

Ես, արդարև, դժուարին կացութեան մէջ էի, թէ ի՛նչ կարծիք յայտնեմ։ Մտածում էի, որ եթէ յայտնեմ իսկութիւնը, ցոյց տամ, թէ այդ ցուցակի մէջ «չէզոք, անկուսակցական» և «յամենայն դէպս նշանաւոր ու համբաւաւոր» մարդիկ շատ քիչ կան, գուցէ Մանկունի սրբազանը զանազան ենթադրութիւններ անէ։ Եւ բաւականացայ ասել, թէ՝

— Ճիշդ չէ, սրբազան. այդտեղ կան կուսակցական ոգով տոգորված բաւական անձինք. շատերը «համբաւաւոր և նշանաւոր» չեն. յամենայն դէպս, ցուցակը կազմված է շատ միակողմանի և հարկ կայ սրբագրել։ Իմ կարծիքով,—յարեցի ես,— լաւ կը լինէր, սրբագրելու համար, խորհրդակցել ազգ. ժողովի կենտրոնի խմբակցութեան հետ և նրա հետ միասին մի ընդհանուր ցուցակ կազմել։

Այս մեր բոլոր խօսակցութիւնից ես եկայ այն համոզման, որ տեղապահ Մանկունի սրբազանը ինքն ամենևին կուսակցական միտումներ չունի և պարզամտութեամբ է գործում, հաւատալով որ իր հետ ևս անկեղծօրէն են վարվում։ Եթէ նա կողմնակից է Սուրէնեան սրբազանի կաթողիկոսութեան, պարզապէս նրա համար, որ համոզված է, թէ Սուրէնեանը հայոց եկեղեցու ամենահաւատարիմ պաշտօնեայ է և ազգին ու եկեղեցուն անձնուէր ծառայող։

Հրաժեշտ տալով Մանկունի սրբազանին, ես հարկ համարեցի կաթող. խնդրի համար խորհրդակցութիւն ունենալ և ազգային ժողովի կենտրոնի խմբակցութեան մի քանի անդամների հետ, որոնց հաղորդեցի իմ տեսակցութիւնը սրբազանի հետ, ինչպէս և ցուցակի գոյութիւնը։ Այդտեղ արդէն ճշդվեց մի հանգամանք, որ ինձ համար միանգամայն պարզ էր, այն, որ այդ նոյն ցուցակի համար արդէն մի որոշ խմբակցութիւն գաւառներում պրօպագանդա է մղում, այն տարբերութեամբ միայն, որ ցուցակի անձինք յայտարարվում են իբրև այնպիսիներ, որոնք իրանց քուէն պէտք է տան յօգուտ Դուրեան սրբազանի և Խորէն եպիսկոպոս Մուրադբէկեանի։

Մեր խորհրդակցութիւնը եկաւ այն եզրակացութեան, որ պէտք է իրերի իսկական վիճակը պարզել Մանկունի սրբազանին, ցոյց տալ որ նրա հաւատը և պարզութիւնը շահագործվում է։ Միևնոյն ժամանակ որոշվեց, որ ազգային ժողովի մէջ հարց արծարծվի վարդապետների ընտրութեան մասին և որոշվի վերջնականապէս այդ խնդիրը՝ իբրև սկզբունքային խնդիր։

Ցաջորդ յօդուածով ես կը պատմեմ իմ տեսակցութիւնները նախկին պատրիարքներ Օրմանեան և Դուրեան արքեպիսկոպոսների հետ։

Հ. Առաքելեան

փողոցում, յարձակվեց նրա վրա և մեծ դանակով վեց վէրք հասցրեց նրան կրծքից, որից յետոյ փորձեց փախչել, բայց վրա հասած ոստիկանների ձեռքով կալանաւորվեց։ Վիրաւորվածը հիւանդանոց տանելու ժամանակ մեռաւ։

◆ Սեպտեմբերի 17-ին, երեկոյեան ժամը 11-ին, Մուխրանեան կամուրջի մօտ կանգնած քաղաքապահ ոստիկան Նիկոլայ Սկօգարօվը, իրան կեանքից զրկելու նպատակով, մտաւ խցիս. Մուխրանսկիի տան բակը՝ միևնոյն փողոցի վրա՝ և կրակեց իր վրա «Նագան» ատրճանակից։ Վիրաւորվածին շատ ծանր դրութեան մէջ տարան Միքայէլեան հիւանդանոցը։

◆ Սեպտեմբերի 18-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Թիֆլիսեցի Շ. Ասլամազօվը Խաչատուր Արխիմանդրիտեանցի հետ վիճելու ժամանակ կօշկակարի դանակով 3 վէրք հասցրեց նրան ստամոքսից և փախաւ, բայց ոստիկանները կալանաւորեցին նրան արիւնոտ դանակով։ Վիրաւորվածի վէրքերը Միքայէլեան հիւանդանոցում շատ ծանր գտան։

◆ Սեպտեմբերի 18-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, 26 տարեկան Լավրենտի Կաջայը պարսկահպատակ Աբբաս-Ղուլի Ասկէր-օղլու հետ կռւելու ժամանակ գրպանի դանակով վէրք հասցրեց պարանոցից։ Վիրաւորվածը հիւանդանոցում է, իսկ յանցաւորը բռնված է։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

Արտիստական Թատրոնում

Սկսվեցին ռուսական դրամայի ներկայացումները։

Կիրակի, սեպտեմբերի 18-ին, խաղացին Գոգօլի «Վերաքննիչը», երկուշաբթի օր՝ Օստրովսկիի «Անօժիտը»։

Դերասանական խումբը կազմված է Թիֆլիսեցիներին անծանօթ անձերից։ Կան մի քանի շնորհալի ոյժեր։

Ռեպերտուարի մէջ նշանակված են Իբսէնի՝ «Երիտասարդութեան միութիւնը», «Հիւսիսային դիւցազներ», Համսունի՝ «Կեանքի թաթերում», Շնիցլերի՝ «Հէքիաթը», Հէյերմանսի՝ «Նոր արեգակը» և այլն։

Խումբը պարտք էր համարել բանալ ներկայացումները հայրենի նշանաւոր դրամատուրգներից մէկի երկասիրութիւնով և կանգ էր առել Գոգօլի «Վերաքննիչի» վրա։

Ներկայացումը աջող էր։

Տաղանդաւոր գրչի ծնունդը կրկին և կրկին յարուցանում էր հետաքրքրութիւն հանդիսականների մէջ։ Ներկայացված տիպերը նորից հանդիսանում էին իրանց կենսական գծերով, յարուցանելով մի հարց, թէ արդեօք նոյն տիպերը չեն շարունակում ապրել իրականութեան մէջ ուրիշ հագուստներով, ուրիշ կերպարանքով, ուրիշ դիմակներով։

Մենք չենք ենթարկի վերլուծութեան իւրաքանչիւր դերակատարի խաղը մանրամասնօրէն։ Ներկայացումը ընդհանրապէս անցաւ սահուն և պիէսի տիպերը արտայայտված էին բնորոշ կերպով։

Համեմատաբար աւելի աչքի էին ընկնում իրանց խաղով—Դիեվսկի՝ Խլեստակօվի դերում, Ռեշիմօվ՝ քաղաքապետի դերում։ Դիեվսկին ունի հոգեբանական ըմբռնողութիւն և մշակված ձևեր. նա գործում է դերին համապատասխան տպաւորութիւն, առանց դիմելու խիստ գոյների և շեշտերի, հաւատարիմ մնալով դերի հաւաքականութեան։ Ռեշիմօվը ընդհակառակը խաղում է չափազանց գունաւոր, ընդգծելով ամեն մի կէտ, շեշտելով իւրաքանչիւր պարբերութեան վրա և ընդհանրապէս վերցրած գործում է պիէսի թելադրած տպաւորութիւնը, բայց աղքատ է հոգեբանական գծերի բնորոշ արտայայտութիւններով։

Հասարակութիւնը ողջունեց դերասաններին ջերմ ծափահարութիւններով։

II

Արքունական Թատրոնում

Հասարակութիւնը շարունակում էր հետաքրքրվել օպերային նոր խմբով և դարձեալ լցրել էր թատրոնը մեծ բազմութեամբ սեպտեմբերի 17-ին և 18-ին, երբ ներկայացվում էին Չայկովսկիի «Եւգենիյ Օնեգին» և Ռուբինշտէյնի «Դեմօն» օպերաները։

«Եւգենիյ Օնեգին» օպերան Թիֆլիսի հասարակութեան սիրած օպերաներից մէկն է, և Թիֆլիսցիները յատկապէս յիշում են այն բոլոր երգիչներին և երգչուհիներին, որոնք գեղեցիկ կատարել են Պուշկինի ստեղծագործման հերոսների դերերը։

Այս անգամ «Եւգենիյ Օնեգին» օպերայի գլխաւոր երգողները լաւ ոյժեր էին, բայց և այնպէս օպերան չը թողեց սպասված տպաւորութիւնը։ Արդարև, երգչուհի Շուլգինան փորձված երաժշտական ոյժ է, հաճելի և մշակված ձայնով, խելացի խաղով, բայց և այնպէս նա Տատիանա չէր, նա կեանքի գարնանային արշալոյսի փթթող կոկոն չէր, նա կուսական առաջին սիրային զգացումների արտայայտիչը չէր։ Օնեգինի դեր կատարող երգիչ Սօկօլսկին ունի տպաւորիչ, ուժեղ և գեղեցիկ ձայն, հաճելի՝ լսելիքի համար, բայց նրա ներկայացրած Օնեգինի տիպը չէ գոհացնում լիովին հանդիսականին, որ իր որոշ պահանջներն ունի այդ հերոսի տիպից։

Նորից կարող ենք արձանագրել, որ երգչուհի Կօվելկօվա գնահատելի ոյժ է։ Նրա ներկայացրած Օլգան կենդանի անձնաւորութիւն էր բնորոշ գծերով։ Նա երգում է զգացմունքով։

Լենսկիի դերը կատարում էր երգիչ Կօմիսարժեվսկին, որը ունի հաճելի ձայն, սակայն ոչ ուժեղ։

Գրեմինի դերը կատարում էր Սերգէեվ, որի աջող լինելու մասին խօսել ենք, երբ նա ներկայացնում էր Սուսանինի դերը։

«Դեմօն» օպերայում մեզ հետաքրքրում էր Դեմօնի դեր կատարող երգիչ Կնեազինին։ Նա ունի գեղեցիկ, մաքուր, ախորժելի ձայն, վերցնում է ջամահաւասար ոյժով վերին և ներքին նօտաներ և անշուշտ ունի ապագայ. նրա երգը աւելի տպաւորիչ և գոհացուցիչ կը լինէր, եթէ նա աւելի նուրբ ելևէջներով ձևակերպէր պարբերութիւնները, կեանք ներշնչէր բառերին։

Մենք լսեցինք և մի նոր երգչի՝ Մօգօլեվսկիին Սինօդալի դերում։ Նա ունի թարմ, հաճելի ձայն, բայց դեռ հաստատուն և ամուր էութիւն չէ ստացել։

Ի՞նչ ասենք Թամարայի դեր կատարող երգչուհի Ռօստօվսկայայի և նրա հայր Գուդալի դեր կատարող երգիչ Շերեմետեվի մասին։

Ռօստօվսկայան, անկասկած, գիտէ իր դերը և բարեխղճօրէն աշխատում է, բայց և այնպէս նրա Թամարան ոչ մի տպաւորութիւն չէ գործում իբրև տիպ, իբրև հոգեբանական մի ամբողջութիւն, իբրև ուժեղ զգացմունքներին ենթակայ մի անհատ։ Շերեմետեվի ձայնը թոյլ է մեծ բեմի համար։

Թէ «Եւգենիյ Օնեգին» և թէ «Դեմօն» օպերաների ներկայացման օրերը նուագախմբի կառավարողը նոր անձնաւորութիւն էր՝ Ռօբերտ Մարգուլեան, որին առաջին անգամն ենք տեսնում այդ պաշտօնում։ Նա կառավարում է բաւական հմտօրէն։

Սիրող

III

Ժողովրդական տան Թատրոնում

Ռուսաց Թատերասէրների խումբը ևս բացեց Թատրոնական սէզօնը Զուբալօվեան Ժողովրդական Տանը։

Առաջիկայում իւրաքանչիւր ներկայացման մասին առանձին խօսելուց անկախ, չենք կարող չընդգծել այն իրողութիւնը, որ Զուբալօվեան Ժողովրդական Տան սեկցիաներից իր ընդարձակ գործունէութեամբ անցեալում աչքի է ընկել ռուսական սեկցիան, որի Թատերասէր խմբի կազմակերպած ներկայացումներին յաճախում էր՝ Թէև ի փյաս աշխատաւոր դասի՝ ընտիր հօծ բազմութիւն։

Դերակատարների բարեխիղճ գործունէութիւնը միշտ էլ եղել է օրինակելի և մեծ խրախուսանքի արժանի։

Ցուսանք, որ 1911/12 թ. թ. Թատրոնական տարում ևս ռուս Թատերասէրների խումբը իրան յատուկ եռանդով կը շարունակէ իր նախկին արդիւնաւէտ գործը՝ յառաջադիմութիւն Ժողովրդական Թատրոնի։

Ե.

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Թիւրք-իտալական պատերազմում միանգամայն չէզոք դիրք են բռնել Ռուսաստանը, Անգլիան և Ֆրանսիան։ Իսկ Գերմանիան և Աւստրիան կատարում են այսպէս ասած անպաշտօն միջնորդի դեր յօգուտ առաւել Թիւրքիայի։

◆ Թիւրք-իտալական պատերազմը ծնում է և բարիք՝ և չարիք. բարիքն այն է, որ, օգտվելով Թիւրքիայի անճար դրութիւնից, գլուխ են բարձրացնելու հարստահարված ազգերը, իսկ չարիքն այն է, որ երիտասարդ Թիւրքերի դրդմամբ մոլեռանդ մահմեդական ժողովուրդը սկսում է ատելութեամբ լցվել դէպի քրիստոնեաները, որից գուցէ և առաջ գան քրիստոնէական ջարդեր։

◆ Սարսափած՝ Իտալիայի անակնկալ յայտարարած պատերազմից, Թիւրքաց սուլթանը համաձայնութիւն է յայտնել հրաժարվել գահից յօգուտ իր որդու։

◆ Թիւրքաց մամուլը դիմեց բոլոր մահմեդականներին՝ հրաւիրելով սրբազան պատերազմի ընդդէմ Իտալիայի։

◆ Ռուսաստանը և Գերմանիան փոխադարձ համաձայնութեամբ որոշել են թոյլ չը տալ, որ Թիւրք-իտալական պատերազմը տարածվի Բալկանների վրա։

◆ Եփրեմը և Մուզաֆֆէրը հեռագրում են Թէհրան. «Սալար-ուդ-Դօվլէն վերջնականապէս ջարդվեց։ Նրա զօրքերից սպանվեցին 500 և գերի ընկան 100 մարդ»։

◆ Աստրաբադի մօտերը էկս-շահը սպանել է մէջլիսի անդամ Թիւրքմէն Էդդին Մուհամէդին։

◆ «Новое Время»-ն հաղորդում է, որ Հիւսիսային Կովկասում կադէտական կուսակցութեան անդամները իրանց համար ցենզ են ձեռք բերում չորրորդ Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու համար։ Անդրկովկասում, լրագրի ասելով, յաղթութիւնը ընտրութիւններին ապահովված է սօցիալ-դեմօկրատների համար։

◆ Կօկօվցեվը ֆինանսների մինիստրի օգնական է հրաւիրել Լ. Դաւիդօվին։

◆ Ժամ. հաղորդ. մինիստր Ռուխլօվի հրաժարականը վերջնական է։ Պաշտօնապէս պատճառը վերագրվում է յոգնածութեան։

◆ Ասում են, որ Սաբլէրի տեղ վերստին Լուկիանօվը նշանակվելու է ռուսաց սինօդի օբէր-պրօկուրօր։

◆ Սօցիալիստ-յեղափոխական կուսակցութեան արտասահմանեան պատգամաւորութիւնը կենտրոնական կօմիտէի կողմից յայտարարեց, թէ Ստօլիպինի մահափորձի և Բոգրօվի գործի մէջ ոչ կենտրոնական կօմիտէն, ոչ էլ կուսակցական կազմակերպութիւնները ամենահեռաւոր մասնակցութիւն անգամ չեն ունեցել։

◆ Արժանահաւատ աղբիւրներից հաղորդում են, որ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնօվի հրաժարականը վճռված բան է։ Ամենահաւանական Թեկնածու յիշեալ պաշտօնի համար համարվում է կոմս Ս. Վիտտէն, որ ներկայումս կատարելապէս առողջացել է։

◆ Ոստիկանութեան դեպարտամենտի փոխ-վերատեսուչ Վերիգինը հրաժարվում է իր պաշտօնից։

◆ Կիէվում հիմնվում է հիւանդանոց Պ. Ա. Ստոլիպինի անունով։

◆ Սեպտ. 15-ին Արմաւիրում սկսվեց 1905 թ. ջարդի մեծաղորդ գործի քննութիւնը, որի մէջ մեղադրվում են 73 հոգի. պաշտպանում են իննը փաստաբաններ։

◆ Եալթա մեկնեց յատուկ կարգադրութեան համաձայն, ներքին գործերի մինիստրի օգնական Մակարօվը։

◆ Ասում են, որ Թիւրքական զօրքերը փոխադրվում են ռուսական շոգենաւերով իբրև սովորական ճանապարհորդներ։

◆ Կիէվում հրէայ ուսանողները և դերասանները ամենուրեք հանդիպում են բացասական վերաբերմունքի։

◆ Կարլսրուէում պրօֆէսօր Էրլիխը յայտնեց, որ իր հնարած «606»-ը վերջնականապէս բժշկում է սիֆիլիսի առաջին տեսակը։ Երկրորդ ու երրորդ շրջանների համար կարելի է դրական կարծիք յայտնել մօտիկ ապագայում։

◆ «Руль»-ի Թղթակիցը հեռագրում է Կ. Պոլսից. «Պաշտօնական շրջաններում այսօր յայտնի դարձաւ, որ մեծ վէզիրը մի նամակ է ստացել հայ յեղափոխականներից։ Այդ նամակով հայ յեղափոխականները յայտնում են, որ եթէ մեծ վէզիրը չապահովէ հայերին բռնութիւններից և չը կարգաւորէ հայկական գործերը, այն ժամանակ նա ևս կենթարկվի Պ. Ա. Ստոլիպինի օրին»։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

17 սեպտեմբերի

ԿՐՕՆՇՏԱԴՏ.—Դասի ժամանակ գիմնազիայի 7-րդ դասատան աշակերտ Գավրիլօվը կրակեց երկու անգամ ուսուցիչ Բէլեաէվի վրա, բայց գնդակը վրիպեց. այն ժամանակ Գավրիլօվը անձնասպան եղաւ։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Սև-ծովի նաւատորմը մեկնեց Ռումինիա։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մօգիլեվի, Վարշավայի, Ժիտօմիրի և Վիլնայի հռոմա-կաթօլիկ հոգևոր վարչութիւնների գործերի մէջ երևան հանվեցին ռուսական օրէնքներին հակառակ մի շարք անկանոնութիւններ։

Վերադարձան Թիւրքաց դեսպան Տուրղութ-փաշան և սինօդի օբէր-պրօկուրօր Սաբլէրը։

Ծառայութիւնից արձակվեց Պետերբուրգի համալսարանի ռէկտօր Գրիմմը։

Առևտրի մինիստրը մեկնեց արտասահման։

Զինուորական մինիստրութիւնը, համաձայն Դումայի յայտնած ցանկութեան, նոր կանոններ է մշակում հրէաների և այլ օտարազգիների զինւորական ծառայութեան համար։

Զեմստվային հաստատութիւններ են մտցվում 1913 թ. յունիսի 1-ից Աստրախանի, Օրէնբուրգի և Ստաւրօպօլի նահանգներում։

ՏՕԿԻՕ։ Սէուլում երկու էլեկտրաքարշի ընդհարման ժամանակ վիրաւորվել են 17 մարդ։

18 սեպտեմբերի

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ։ Եկաւ ռուսաց նաւատորմը։ Գահաժառանգը դիմաւորեց նաւատորմին։

ԱՆՏՎԵՐՊԵՆ։ Փոթորիկը խոշոր վնասներ տուեց։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Արտասահմանից վերադարձաւ զինւորական մինիստրը։

ՀԵԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Համալսարանի փիլիսոփայական ֆակուլտէտի պատմա-լեզուաբանական սեկցիան 11 ձայնով ընդդէմ 6-ի որոշեց արձանագրութիւնները վարել ֆինն լեզուով փոխարէն շուէդականի»։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւնների։
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւօտեան ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը։
Կուկիա, Սիմէօնօվսկայա փողոց, № 16.
Տէլէֆօն № 40.
(ե.ու.կ.) 220. 100—76

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։
Ընդունե- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.
(կ. ե. հ.) 888. 100—5

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathien -ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11.
(երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(ա. օ.) 669. 100—24

ԲԺՇԿՆ. ՖԷԼԴՇԷՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Սրսկումն, լուացումն, մասսաժ, էլեկտրականութիւն, մարմնամարզութիւն։ Հիմնաւոր բժշկութիւն սուր և խրօնիքական տրիպէրի, սեռական Թուլութեան, անկարողութեան և սերմնահոսութեան—ցոյց է տալիս հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին տալիս է խորհուրդներ և բժիշկների հասցէներ։ Կարելի է ստանալ իմ կազմած «Գաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարանը», գինը 50 կօպ., ճանապարհածախս՝ 15 կ.։ Հասցէս. Тифлисъ, Семеновская ул., № 9. Ընդունելութիւնը 4—6 ժամը երեկոյեան։
(ե.հ.կ.) 892. 50—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ ս. Փրկիչ եկեղեցու համար հարկաւոր է
ՄԻ ԴՊԻՐ,
որ պէտք է լինի ձայնագրագէտ, աջողակ ձայնով և հմուտ եկեղեցական արարողութիւններին։ Ցանկացողները պայմանների մասին պէտք է դիմեն ծխական հոգաբարձութեանը մինչև հոկտեմբերի 1-ը՝ յայտնելով իրանց պատրաստութեան և նախկին պաշտօնավարութեան մասին։
(օ.մ.) 907. 3—1

„ԿԱՎԿԱԶՍԿԱՅԱ“
կայարանին (Վլադիկավկազի երկաթուղի) կից
ՌՈՄԱՆՕՎՍԿԻ Խուտօրի համար հարկաւոր է
ՄԻ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՅ
միջնակարգ կրթութեամբ, տեղիս հայ աղօթատան համար, որի ծխերի թիւը լինելու է ոչ պակաս քան 55 տուն, բայց մի քանի գիւղերից, որոնք դարձեալ պատկանում են այս կենտրոնին։
Ցանկացողներին խնդրվում է դիմել հետևեալ հասցէով.
Хуторъ Романовскій (Куб. обл.). Ктитору Армянской церкви Налчаджіеву.
(կ.) 908. 4—1

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ
ՕՐԲԷԼ ՕՐԲԷԼԵԱՆԻ
Հիմնված 1844 թ.
Պատրաստվում են երկսեռ երեխաներ բոլոր միջնակարգ դպրոցներ մտնելու։ Ընդունվում են նաև երթևեկներ և գիշերօթիկներ։
(ա.օ.) 902. 3—3

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ
կամենում է դաստիարակչուհու պաշտօնով մտնել որևէ հայ ընտանիք 4—9 տարեկան երեխաների համար։ Գիտէ հայերէն և ռուսերէն։
Հարցնել «Գուտտենբերգ» գրավաճառանոցին։
906. 1—1

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Գ. ԵՒ Մ.
ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ
Նիկօլաեվսկայա, 36, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։ Դիւանատունը բաց է երեկոյեան ժամը 4—6-ը։
(ա. օ.) 818. 25—22

ՊԱՐԻԶԻ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայումս Ֆրանսիայում մօդա է ընդհանուրի համար կրել միայն «Ռօնէր» ժամաց. կապոյտ պողպատից (և ոչ սև), ֆասօնը վերջին ձևի՝ բոլորովին տափակ, արծաթ բուրվառնոցի հաստութեամբ, ֆանտաստ. ցիֆերբլատով, լարումը բէմօնտուար 40 ժամը մի անգամ, ընթացքը 15 քարի վրա, Անկերի արտաքին գեղեցիկ ճօճանակով, սիրուն շղթայ (տես նկար)։ Միւս բոլոր ժամացոյցները դիմացկուն չեն այն պատճառով, որ, որքան թէկուզ մաքուր պահվեն, փոշին՝ այնուամենայնիւ ետևի կափարիչների արանքից հասնում է մեխանիզմին և կանգնեցնում ժամաց. ընթացքը։ Մենք ստանձնել ենք ներկայացուչ. նոր կատարելագործված «Ռօնէր» գրպանի ժամացոյցի համար, արտօնագրված Շվէյցարիայում № 51308 (մինչև այժմ չը տեսնված), որը այն առաւելութիւնն ունի ուրիշ ժամացոյցների նկատմամբ, որ մեխանիզմը միշտ խնամքով ծածկված է, քանի որ ետևի կողմից բացվող կափարիչներ չունի. իսկ ընթացքը նկատելի է ցիֆերբլատի վրա, այնպէս որ մեխանիզմին փոշի ոչ մի դէպքում չի հասնի։ Այդ պատճառով խորհուրդ եմ տալիս ամենքին ձեռք բերել այդ գործնական և ուղիղ ժամացոյցը, որի գինն է՝ շնորհիւ պայմանադրված մեծ քանակի՝ միայն 3 ր. 75 կ., 2 հատը՝ 7 ր., 4 հատը՝ 13 ր. 50 կ.։ Ֆիրմայի ապրանքը տարածելու նպատակով ուղարկվում է ամեն մի ժամացոյցի հետ ձրի պարիզեան գեղեցիկ և մօդային երկփեղկ շղթայ խնկական ամերիկական չը սևացող նոր ոսկուց, բրելօկով և դամշէ քսակով ժամացոյցի համար։ Առանց ռիսկի, եթէ ապրանքը չը հաւանէք, փողը յետ ենք վերադարձնում։ Ժամաց. ուղարկվում է մինչև բօլէն ստուգված՝ 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ, վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Ճանապարհածախս և մաքս 40 կ. (Սիբիր 75 կ.). Հասցէն կարող էք կտրել, կպցնել նամակի վրա և ուղարկել՝

БЕРЛИНЪ BERLIN	91	I. Strumfeld Kioster str. 42.

Պատուէրները կարելի է գրել ամեն լեզուով՝ փակ նամակին կպցնել 10 կ. մարկա, իսկ բաց նամակին՝ 4 կ.-ոց։
(Б. 59939) 873. 7—1

Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
ՆՈՐ ՄԷԹՕԴՈՎ ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՆ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ և ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ
ազատ կարդալ, գրել և խօսել կարճ ժամանակվայ ընթացքում տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով, հանրամատչելի վճարով։ Կազմակերպվում են հաշւակալներից երեկոյեան խմբեր։ Ձօապողական դասընթացքներ արտասահման գնալ ցանկացողների համար։ Մանրամասն տեղեկութիւնները և ընդունելութիւնները կուրսերի գրասենեակում—ամեն օր՝ առ. ժամը 10—12-ը և եր. 4—7-ը։ Միխայլօվսկի պր. № 24/4.
(ե. հ. շ.) 862. 0—7

ԱԿՑԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
(Իզմայլօվսկի պր., № 27)
Պարիզ 1900. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ Նիժնի-Նովգօր. 1896.

ՔԻՆԱՅԻ ՊՈՄԱԴԱ
ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ և ԹԵՓԻ ԴԷՄ
Ընտանեկան պօմադա։ Ֆիլօկօմ պօմադա։ Պօմադա-վազելին։
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
521. 8—5

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է ՔԱՐՏԷԶ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ

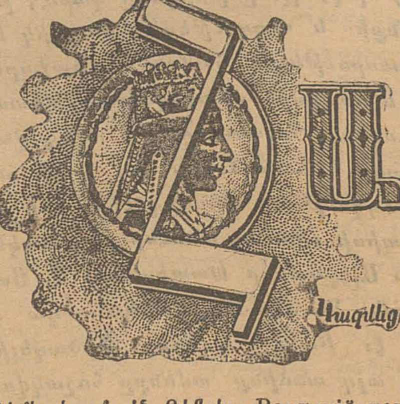

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՀԱՐԵՒԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ
կազմեց Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, նկարեց Գ. ԴԻՒՍՏԵՐԴԻՓ
ԳԻՆԸ 4 Ր. (առանց կազմի)
Մեծաքանակ գնողներին որոշ զեղջ։
Դիմել կազմողին Թիֆլիս, Ванкскій пер. № 7 և «Գուտտենբերգ», «Գիր», «Կենտրոնական» ու այլ հայ գրավաճառներին։
(ե.հ.կ.) 875. 5—5